

JOVENTUT

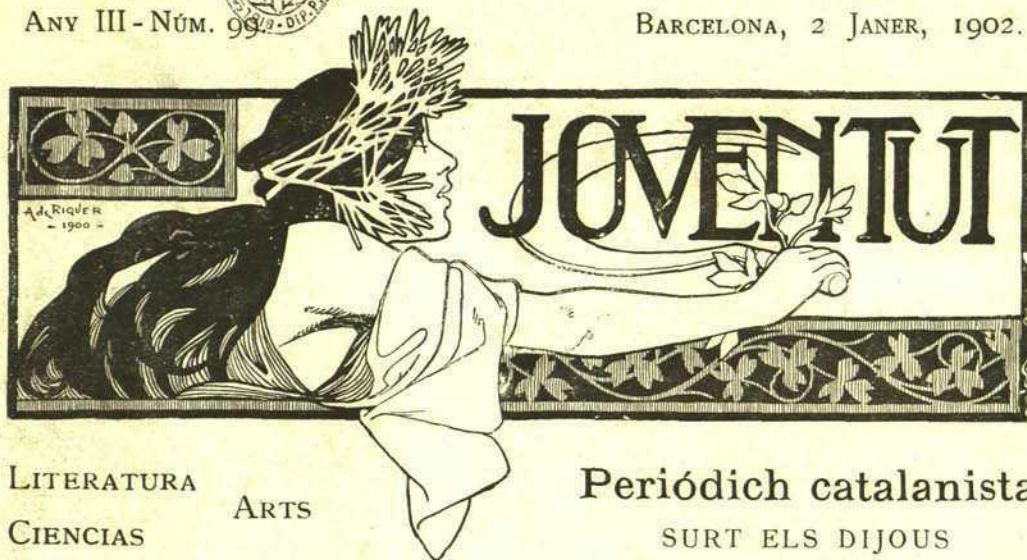

JOVENI

CAT

D'AN

LITERATURA
CIENCIAS

ARTS

Periódich catalanista
SURT ELS DIJOURS

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ:

Plassa del Teatre, 6, entressol.

PREU D'AQUEST NÚMERO:

50 céntims de pesseta.

SUMARI:

TEXT: *Sursum corda*, per Joseph M.ª Roca. — *Nadal*, per Apeles Mestres. — *Observacions sobre'ls orígens del nostre renaixement literari*, per A. Rubió y Lluch. — *La fada*, per Joseph Martí y Folguera. — *El Capitá George Red*, per F. Pujulá y Vallés. — *Creació*, per Angel Guimerá. — *El Panell*, per Modest Urgell. — *Segle XVIII*, per G. Zanné. — *Idili xorch*, per Víctor Català. — *Els ametllers*, per Joan Maragall. — *El nu*, per Joan Brull. — *Las germanas bojas*, per Xavier Viura.

GRABATS: *Romántica* (portada), per J. Brull. — *Nadal* (il·lustració), per Apeles Mestres. — *La fada* (il·lustració), per A. Solé. — *El Paralelo: Efecte de nit*, per J. Primo. — *El Paralelo: Acera dels espectacles*, per Ll. Graner. — *Creació* (il·lustració), per J. Brull. — *El Panell* (il·lustració), per Modest Urgell. — *Segle XVIII* (il·lustracions), per J. Primo. — *Idili xorch* (il·lustracions), per F. Sardá. — *Els ametllers* (il·lustració), per J. Brull. — *Adám y Eva expulsats del Paradís*, d'un fresch de Miquel Angel. — *Danae*, copia del quadro del Tiziano. — *La maja*, quadro de Goya, fot. de Laurent.

SURSUM CORDA

En els moments de lluyta la disciplina y la cohesió s'imposan. Catalunya se troba enfront del Estat espanyol reclamant que se li retorni lo que de dret li pertoca, lo que en el transcurs dels segles li fou arrebatat per l'engany y per la força. Els oligarcas d'allà d'enllà segueixen impenitents el camí fressat per sos antecessors

desde'l temps de Carles de Gant ensá, y uns y altres, tot defensant la *inconsútil*, l'han anat deixant esparracada y malmesa entre'ls esbarzers de la vella Europa, els boscos verges d'América y'ls aygua-molls de las illas Filipinas. Y no cal pensar qu'ara, després de tants anys de disbauixa, esmenin de cop y volta sos vicis que arrelan en el fons de son cor y en lo més pregón de son cervell y que formen part integrant de la seva personalitat social y política.

Els segueixen son camí; y podrán disputarse y barallarse cent voltas cada día, podrán dirgirse insults que sagnan, injurias que fiblan com cinglantadas, però tractantse de combatre á

Catalunya s'uneixen com un sol home; devant de las justas aspiracions de la nostra terra, desapareixen com per art de bruixeria sas diferencies de partit, s'ofegan sas rancúnias personals, s'atuheixen sos odis de banderia, y tots la combaten ab el mateix rencor, seguint idéntich procès que suara seguiren ab Cuba y Filipinas. Devant de la causa de Catalunya, lo que deuría ésser Temple de lleys que satisfessin naturals reivindicacions se converteix en farga pera forjar cadenas, atiant la fornal el manxayre d'Antequera y batent el ferro ruhent ab el mall de sa oratoria republicans unitaris y monárquichs de tota mena.

Lo qu'ells fan pera mantenirnos oprimits, devém ferho'ls catalans pera deslliurarnos. Ells están units per llassos d'odi á nostra terra: unimnos nosaltres ab el llas ferm d'amor á Catalunya prescindint de petitesas y miserias. Cal tindre present que las divisions del nostre poble sempre han sigut el gran auxiliari dels nostres enemics: convé que aquest defecte desaparegui de soca arrel fent tots el sacrifici de nostre amor propi ó, millor dit, de nostre orgull, perque seguint sense disciplina, sens unió, sense que'ns aixoplugui una sola bandera, ns convertim inconciénment en butxins de Catalunya.

Per ella, per Catalunya, els catalanistas de la *Unió Catalanista* han de seguir tenint presents en el cor y en la pensa'ls acorts de las nostras Assambleas, única consueta que devém consultar mentres no s'han modificats per tot el Catalanisme. Devém corretjirnos d'aquest individualisme exagerat que'ns porta á que'ls d'esperit inquiet fassin campanyas que boy sempre obeheixen al *jo* satánich, assolint solsament que las energías s'esmersin debadas y, lo qu'es pitjor, perjudicant á la causa de tots per'afalagar la propia vanitat. També la premsa adherida ha de procurar que tots sos actes convergeixin al mateix fi, evitant la discusió de personas y limitantse á discutir ideas, donant forsa als arguments y suavitat á las paraulas. Y sobre tot es precís que'ls nostres periódichs pugan ésser llegits per tothóm, que las llibertats de llenguatje podran ésser, si's vol, molt modernistas, però son eternament repugnants. Es convenient, es necessari qu'en la propaganda escrita, y també en la propaganda oral, se demostrí que'l Catalanisme es eminentment tolerant, però, al demostrarho, s'ha de fer sense prejudicis, ab la serenitat que dona la rahó, evitant lo convertirse en

sectari del criteri oposat al que's pretén combatre: no cayguém en el defecte d'ésser intolerants tot predicant la tolerancia.

Per ella, per Catalunya, els catalanistas que foren de la *Unió* deuen retornar á la casa payral, ahont serán rebuts ab els brassos oberts com germans de Patria qu'arriban d'un llarch romiatje. Que retornin al escalf de la llar, y oblidém lo passat els uns y'ls altres; tinguém present que'ls homes som falibles, deixém la superbia que ubriaga per la humilitat que dignifica, y s'han altra volta'l credo de tots las veneradas Bases de Manresa, que'en tota sa integritat ha defensat, defensa y seguirá defensant la *Unió Catalanista*. Any nou, vida nova, y recordemnos que tenim als turchs á las portas de Bizanci.

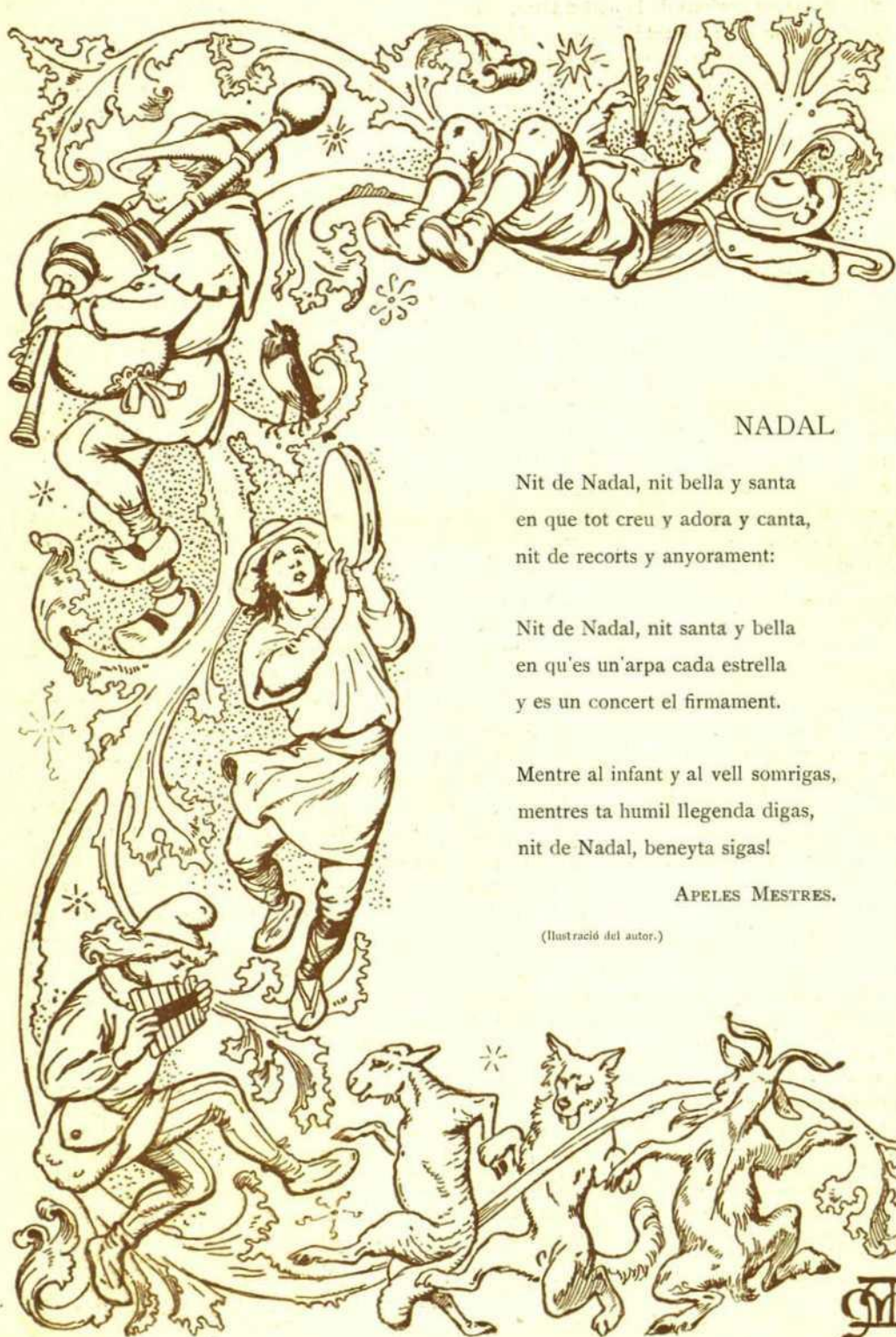
Per ella, per Catalunya, els catalans que's despertaren ab las canonadas d'en Sampson y en Dewey y'ls que s'han deixondit ab els cops de mall que'ls polítichs donavan al Catalanisme posat sobre la enclusa del Congrés del Estat espanyol, s'han de convence que la nostra causa s'ha fet llegint els fulls del llibre de la Historia y no mirant els fulls del llibre de caixa: han de tindre en compte que'l Catalanisme es un moviment que no obeheix á rahons de conveniencia, sinó á rahons de dret y de dignitat, qu'existiría malgrat l'Estat espanyol fos el més fort y'l més rich y'l més sabí que sostingués la crosta de la terra. Y quan d'aixó n'estiguin convensuts, qu'entrin també á engroixir las renglas de la *Unió Catalanista*, qu'allí hi cab tothóm mentres senti bategar son cor al sant amor de la Terra Catalana.

Y una volta estiguém tots aplegats al redós de la bandera de la Patria, ay del que pretengui oposarse á que Catalunya torni á ocupar son setial de sobirana!

JOSEPH M.ª ROCA.

(Actual President de la *UNIÓN CATALANISTA*.)

NADAL

Nit de Nadal, nit bella y santa
en que tot creu y adora y canta,
nit de recorts y anyorament:

Nit de Nadal, nit santa y bella
en qu'es un'arpa cada estrella
y es un concert el firmament.

Mentre al infant y al vell somrigas,
mentres ta humil llegenda digas,
nit de Nadal, beneyta sigas!

APELES MESTRES.

(Il·lustració del autor.)

OBSERVACIONS SOBRE'LS ORIGENS DEL NOSTRE RENAIXEMENT LITERARI

la meua manera d'entendre no existeix un verda-
der renaixement sens una
nova orientació y finalitat,
clarament definidas,
envers realitats passadas
ó encara vivents, ja in-
justament oblidadas, ja
inconscientment conegudas.
Aquest es lo principi

de bona crítica que's deu tenir en compte
pera judicar la significació exacta dels Epigons
del actual període literari. Fa llàstima veure á
homes seriosos cercar com ab un tirabuquet á
qualsevol escriptor dels principis de la centuria
finada que haje fet en catalá alguna poesia de
mitjana valua, y presentarlo tot seguit, ab ayre
de descobridors, com un nou precursor de la
Renaixensa.

En llengua catalana ó en cadascuna de las
sevas varietats dialectals, may ha deixat d'es-
criure més ó menys. Y en los mateixos días
que's desveltava la nostra literatura, y fins diré,
en época més avansada del seu creixement, en
plens Jochs Florals, paralelament á la nova avin-
guda literaria que saltironejava cada dia més
frescal y abundosa, segufa son curs estroncat,
sense confondre's may ab ella, una altra corrent
d'ayguas més llotosas y de color tot diferent.
Es un gran erro suposar que quan se publicava
l'oda famosa del Aribau ó lo més modest *Gay-
ter*, no s'escrivia res en catalá. La literatura
catalana del primer ters del segle XIX, si se la
examina sols exteriorment, es una literatura
complerta. No li mancan ni poetes, ni prosistas,
ni dramàtics, ni escriptors didàctics y religio-
sos, ni autors de gramáticas y diccionaris. Mes
tot aquest aparell era una momia, un ressó débil
d'una veu potentia, lo darrer batech de la tradi-
ció literaria del segle XVIII, ja malaltissa y ferida
de mort; un cos empobrit de sanch propia, y
que sols se nodria de sanch forastera que acele-
rava sa descomposició. En una paraula, era una
literatura que no tenia consciencia d'ella ma-
teixa. De la colla dels poetes valfogonins de las
primeras décadas d'aquella centuria, dels Jun-

cosa, Blanch y Cibat, Goday, Torrents, Muns
y Serinà y tants d'altres; dels versos polítics y
satírics de l'Abdon Terradas y de son ante-
cessor Robreño, no podia venir la restauració
de la poesia; dels saynets bilingües d'aquest co-
plejador, la del teatre catalá; ni la de la prosa,
de l'atapada tirallonga d'escriptors religiosos,
que com en Rey, Ballot, Cilla, Ponti, l'infati-
gable Mossen Roquer ó'l no menys popular
Pare Claret, ompliren los vilatjes catalans
d'obras de devoció adotzenadas, sense preten-
sions literarias y ab un intent purament cate-
quístich. Abans del Renaixement, llevat de molt
comptadas excepcions (1), bé's pot assegurar que
las obras qu'en catalá s'escribian, no son pro-
duccions verament literarias, sinó documents
que proban l'us constant de la nostra llengua y
sa aplicació á diverses materias.

La lleuor del actual moviment prenía en un
camp completament oposat; en lo qui en apa-
riencia menys devia d'afavorir son creixement.
La renovació devia venir principalment dels es-
criptors que pera fer literatura renegavan de
llur propia llengua, y que pareixia que anavan á
realisar l'obra d'assimilació á las lletres caste-
llanas que quatre segles de vehinatje no conse-
guiren. En aquest temps Valencia havia aportat
al rich cabal de la producció forastera un gros
contingent d'escriptors de tota mena; Catalunya,
menys dúctil y més esquerpa, y com si se sentís
avergonyida de cambiar de trajo, preferí'l mu-
tisme y la esterilitat.

Mes aixó va cambiar desde las darrerías del
segle XVIII, y sobre tot en la primera meytat
del següent. Per primera vegada llavors, com en
lo temps de Boscá, Catalunya's disposava á fer lo
paper d'adocrinadora y fins de mitjansera de
novas influencias extranjerias, vingudas d'Angla-
terra y Alemanya. Capmany y Puigblanch do-
navan lliçons de llengua castellana als mateixos
mestres, y no estava gayre lluny lo dia en que
un Aribau, un Cabanyes, un Piferrer y un Aro-
las se farien escoltar per llurs cants en las voras
del Pisuerga y del Manzanares. Eran los primers
representants de la lírica castellana en Cata-
lunya, qu'en l'espai de quatre segles sols ha-
via produhit la figura esporádica de Boscá, més
gran per sa influencia que per sos mérits in-
trínsechs.

Mes com deya suara, del fons mateix d'aques-
ta corrent castellanista, nasqué un impuls ma-
ravellós y renovador que devia anorrejar aquella
assimilació tot just comensada, y relligar altra
vegada la cadena de la tradició indígena. Aquest
impuls fou lo romanticisme, lo qual, al restablir
la comunicació entre l'home y la terra que'l

(1) Una d'ellas es *Lo Nou Testament de nostre se-
nyor Jesu Christ*, traduït de la Vulgata Latina en
llengua catalana... Londres 1832. L'Aguiló en sa *Bi-
bliografia d'obras catalanas*, encara en bona part inédita,
la calificava en 1860 de lo «llibre en prosa de més
empenta de quants s'han publicat modernament en la
nostra llengua» p. 37 y 11.

nodria, encara que no fos més qu'en quant a la realitat passada, y sols ab la vaga anyoransa de traslladar aquesta identificació a la realitat present, preparava'l terreny als moderns desvetllaments literaris dels pobles. Se comensà estimant la historia, la poesia y la llengua antigas ab un pur *dilettantisme* arcaich, per efecte d'un concepte falsament idealista del art, que no deixava veure las cosas presents ab sa bellesa natural, y s'acabá per estimar la realitat mateixa contemporanea ab totes sas nuevas y sos defectes. Lo divorci entre l'ànima del artista y la vida que'l rodeja, fill més que tot del convencionalisme pseudo-clàssich, lo trencá definitivament lo naturalisme, qu'en part es afirmació del romanticisme y en part sa negació.

No es aquest lo lloch més apropósit per fer un estudi de la revolució romàntica. Bastará aquí que diga que'ls tres principals centres d'aquell moviment foren Barcelona, Madrid y Valencia. Per lo primer entrá abans que pels altres la influencia de las literaturas anglesa y alemanya; lo segon fou més intens de vida y exercí major predomini sobre las demás regions del país; lo tercer més productiu y fecund en la part editorial, si bé s'ha de tenir present que no deixarian de revifar-lo 'ls catalans il·lustres que temporal ó definitivament residiren en la ciutat del Turia, com en Tió, López Soler y l'Arolas.

La renovació romàntica, com es sabut, la iniciá aquí en 1823 lo *Europeo*, y d'ella prové la nova orientació de nostras lletres, que produí més tart lo Catalanisme. Mes no era la generació que publicá aquella interessant revista, la que devía tributar un culte més fervent als nous ideals, per més que d'ella'n sortissen més tart l'autor de l'*Oda a la patria* y lo de las *Llágri-mas de la viudesa*. En l'època de que parlám pesava encara al seu demunt, sobre tot en los genres poètics, la retórica elegant y buyda, la falta de sinceritat, lo convencionalisme imposats pel fals classicisme. Aquells mateixos que admiravan per primera volta a n'en Byron y Schiller, sentían encara en la mateixa poesia 'l prestigi d'en Moratín, Cienfuegos y Fr. Lluís de León. Me referesch sobre tot a l'Aribau, l'Altés y en López Soler. Los que devían portarnos al triomf total del romanticisme, los de la generació del any 1818, confegían llavors las abecerolas. Encara abans de qu'ella donás esplet, havia d'aparéixer en lo cel de la poesia, com una ratxada lluminosa, un dels genis més originals qu'ha infantat la literatura espanyola, retardant la victoria de las novas ideas y portant a ellas una lleu de bon gust y de serenitat que fruytá en alguns esperits literaris distingits. Fou aquet geni lo malaguanyat Cabanyes, l'Andreu Chenier catalá, com l'anomena avuy lo mestre més respectat de la literatura espanyola. Cabanyes, en qui alenava un impuls de poética independencia, ab quelcóm de cantellut y ferreny en lo llenguatge que s'hi deya perfectament ab sa ánima catalana, feu escola. En Roca y Cornet, lo correcte Alcover, en Milá y Fontanals, y fins

los revolucionaris romàntichs, com en Mata y en Ribot y Fontseré, lo respectavan é imitavan.

Cabament la irrupció definitiva y victoriosa del romanticisme tingué lloch poch després de la publicació de *Los preludios de mi lira* (1832). Caygué en 1834 aquell regim absolutista tan funest y tan imbecil, que demanava per boca de la Universitat de Cervera que s'allunyás de nosaltres la *peligrosa novedad de discurrir*, y va ser possible qu'orejás la atmósfera intelectual de la nostra terra, aquella potentia alenada de vida, y qu'alsés lo cap la entusiasta pléyada que devía despertar lo cor de Catalunya. Los emigrats liberals del 1823 exerciren alguna influencia en aquest fet, no tanta com en las terras castellanas, portant novas llevers de cultura de las naciones ó regions ahont havían fet més ó menys llarga estada. Tornaren a las horas, entre altres, l'Altés, en López Soler, ab qui feu la primera aparició la novela de Walter Scott, en Ribot y Fontseré y en Pere Mata. Emperó'ls corifeus del romanticisme de més empena y autoritat, hem de cercarlos en lo camp de la joventut conservadora de l'època.

Com deya poch abans, la generació del any 18 es la que se'n entra a bandera extesa dins de la nova direcció. D'aquella colla briosa dels Tió, Sol y Padris, Piferrer, Figuerola, Semís, Carbó, Milá, Llausás, Permanyer, Illas, Bofarull, y altres poch posteriors, com en Mañé, Llorens, Coll y Vehí y Durán y Bas, dugas figuras, se destacan sobre totes y s'enduen la direcció y capitanía: en Piferrer, que porta a la nova escola l'enérgich sagell de la seva intuició artística, que desvetlla la llegenda històrica, la poesia popular, los ayres de la terra y l'arquitectura gòtica, y en Milá y Fontanals, que's distingeix en la erudició y la crítica, a las que hi du un esperit científich, una serietat escrupulosa y una perseverancia benedictina en l'estudi, abans desconegudas en Espanya, y que després no han sovintejat pas gayre pera dissort nostra. D'ell diu en Menéndez Pelayo, que'ns ensenyá a tots lo recte camí y la severa disciplina del método.

En lo camp del romanticisme's dibuixavan netament dugas corrents: la històrica y objectiva y la subjectiva ó byroniana. De las dugas, la que prengué aquí més fortas arrels fou la primera. Aquí, com ha observat molt bé l'eminent crítich M. S. Oliver (1), bategava un problema distint del dolor individual etern; era aquest lo problema colectiu, l'absorció de la nissaga, la atrofia violenta y recenta, y encara no oblidada, d'un gran organisme polítich, y devant d'aquesta fonda pena nacional desapareixían las grans dolors subjectivas y las desesperacions satànicas d'us corrent, a lo Byron ó Espronceda.

Lo misteriós atavisme que feya que mirassem nostre passat històrich ab més anyorament que'ls

(1) *La cuestión regional*. —Palma de Mallorca, 1899, p. 72.

pobles de raça castellana, y que s'encarnà vigorosament en la figura d'en Piferrer, se manifestà alhora ab una mancomunitat d'esperit admirable en Catalunya y Mallorca, las dugas úniques terras que conservavan encara sencera l'ànima catalana. Quan en Piferrer anà en 1841 á l'illa daurada á continuar la seva monumental obra *Recuerdos y bellezas de España*, se trobà ab qu'en Tomás Aguiló y en Quadrado, desde las columnas de la *Palma*, havian fet la mateixa tasca de restauració històrica qu'ell y'ls seus amichs, sense saberho uns dels altres. Catalans y mallorquins se donavan una nova abraçada de germanor, representats per aquells genials escriptors, y relligavan la mancomunitat literaria de las dugas terras, trencada per la interposició d'un cos literari estrany molt abans que la política, es á dir, desde prop de quatre segles. En 1840 l'Aguiló y en Quadrado, sugestionats per l'amor al petit reyalme mallorquí, ab una especie de insistència que tenia molt de somniadora, duyan á cap ab los humils medis que'ls era permés, la mateixa creuada de resurrecció del passat, qu'en un camp més esplayat y ab elements més actius y diversos, predicavan aquí en Piferrer en los dominis de la llegenda y de la poesia popular, en Carbó en la balada històrica, en Cortada en la novela del mateix genre, l'Altés, l'Illas y en Tió en quant al drama regional, y en Milà en lo terror de la historia literaria.

Mancava emperó á n'aquesta esperonada de restauració, un element molt important: lo de la llengua y ab ell lo de la literatura. Un fals idealisme retreya de son conreu als homes de lletres més distingits d'aquell temps. Lo mateix empleo vulgar del idioma, era una circumstancia desfavorable pera uns esperits del tot absorts en la contemplació del passat. Semblàvals un ins-

trument indigne pera evocar al mágich conjur de la poesia la possessió anyoradissa de realitats desaparegudas. Los poetas comensavan á enjorarse ab lo títol de trovadors; los rius de la terra, poetisats ja per l'idilisme bucòlich d'en Fontanella, se presentavan ab novell encís; las serras desiguales de la patria, sas valls y sas vilas no sonavan, com deya en Milà (1) com vulgars denominacions topogràficas tan sols bonas pera figurar en un registre de catastro ó en una llista de paradors de diligencia; may com llavors las lletres provençals aparegueren rodejadas de major prestigi. Mes la llengua no era tot allò; desfigurada y aplebeyada, no atreya ab lo religiós respecte de la rònega arcada bizantina, del elegant finestral gòtich, de la torre enmarletada, de las fantásticas tradicions, dels mateixos cants populars, que sonavan com á un deliciós ressó d'èpocas idílicas que s'alsava entre las ruinas del present. Aquella llengua menestral no s'avenia ab la elegant parla dels trovadors, feta aposta pera llabis cortisans, pera gentils damas y cavallers y pera ressonar sota las graciosas voltas dels castells feudals; en tot cas, pera ressucitarla calia abans ennoblirla, presentarla ab arreus arcaichs y ab las galas dels trovadors, espurgarla de las grolleras expressions de vilatjans y camperols. De tal manera s'alça de la tomba del oblit en lo cant solemniel del Aribau y en las estrofas románticas d'en Rubió y Ors. Ab tal trajo degué presentarse vestida, pera que al menys no fos mirada ab indiferencia per aquella generació idealista.

A. RUBIÓ Y LLUCH.

(1) Discurs presidencial de 1883.

LA FADA

Un día á entrada de fosc
jo la vaig veure.
Era pe'l camí del bosch.

Recolzada á un roure altíu
ella s'estava,
escampant suau somríu.

Frech á frech li vaig passar
ab pó y frisança,
y ella ab calma'm va mirar.

Jo vaig fer el meu camí,
y al ser lluny d'ella,
l'anyoransa'n vaig senti!

Molts cops he tornat després
al bosch á véurela,
y ja no l'he vist may més!

JOSEPH MARTÍ Y FOLGUERA.

(Il·lustració de A. Solé.)

EL PARALELO: EFECTE DE NIT, per J. Primo.

EL CAPITÁ GEORGE RED

Posa'l peu en terra al moll de las Dressanas ab la mateixa impassibilitat que acceptá'l cárrech de primer que li havia conferit la casa «Furth Smith and Co», y que partí ab son nou vapor del moll de Plymouth ab rumbo á Dinamarca. Y, no obstant, pochs moments avans li havian entregat en el camarot els plechs de correspondencia que la casa y sa muller li havian adresat á Barcelona. Y'l seu fill, el petit William, al qui havia deixat al llit ab una bronquitis capilar aguda y desdonat dels metjes, havia mort.

Sir George Red, capitá del «Sund Steamer», posá'l peu en terra y s'orientá. Necessitava caminar forsa, donar als músculs la expansió qu'en va havia tractat de dalshi quan febrosench anava y venia pel pont com una fera engabiada; necessitava veure gent, forsa gent, una munió que l'ubriagués ab las oscilacions de sa massa, que ab sa cridoria li enterbolís las idees claras del seu dolor; necessitava capbussar en lo que'ls homes de terra han convingut en dirne distraccions; necessitava llum, moviment, soroll, morfina de la existencia, quelcóm que'l negués á n'ell rápidament y li fes oblidar la tristor y soletat de la seva ánima y del seu camarot. Y com si entregués al destí la tasca de menarlo, atravessá sense vacilar la vía, y embocant l'avinguda del Marqués del Duero, liscá pel dessota de las murallas de las Dressanas, indolentment, las mans á las butxacas, la gorreta al clatell y la vista fixa en la lluhenta puntera de sas sabatas rossas qu'avensavan ara l'una, ara l'altra á idéntichs intervals de temps, matemáticamente.

Per més que de lo qu'ell tractava era de fugirne recorrent aquell tros d'ampla acera fosch y abandonat, més que may s'intrincá en sos recorts y sas caborias. Com si se li hagués obert devant dels ulls la porta del pasat, recorregué en un instant aquells dos mesos del viatge qu'en constant engunyia havia realisat. Recordá las

ansias al costat dels seus dos complements, el petit William y la espiritual Josephine, recordá com ja havia trobat al primer, á son regrés de New-York, ab son caparronet ros enfonsat en el coixí, els ulls ullerosos y'ls polsos abrusats per la febre; recordá las nits passadas á la capsalera comptant els minuts pera donarli puntualment la medicina, aquella medicina quin nom semblava portarlo escrit ab foch en el cervell, tant y tant vehementment l'havia llegit en la etiqueta de la ampolla, mentres el doctor repicava ab ella'l cayre de la tassa pera fer sortir els glóbuls; recordá aquells moments de relativa calma en que la febre semblava amaynar, y en que, en la cambra del costat, Hilde li posava las mans sobre'ls muscles, hi acotava'l cap y aixugava unas llágrimas silenciosas en la xarretera del seu batí. Després recordá l'arribada del empleat de la casa «Furth Smith», ab sa gorra galonejada, fentli entrega del nomenclament de primer del «Sund Steamer», y de l'ordre de partir al jorn següent vers Dinamarca primer, á carregar taulons, y després á Barcelona á deixarlos, y á esperar ordres pera marxar á Crimea en busca de blat. Y com si en sa memoria hi hagués un buyt ó en sa voluntat una forsa indomtable, el seu ordre d'idees saltá pel dessobre d'aquell despido fet á la capsalera del llit d'en William, y d'aquell petó poruch qu'havia deixat en el front de Josephine, y son pensament li sugerí la matinata al moll, ab sos grinyols de grúas incansables, ab el traqueteig de las rodas de las carretillas, y's recordá del cigarret egipci que li oferí'l representant de la casa quan li entregá'ls últims papers. Per un moment se torná á trobar á la capsalera del llit del seu fill, y sentí altra volta en la imaginació aquell xiulet rogallós y sibilant alhora que feya l'ayre al entrar en els pulmons del malaltet, xiulet que á n'ell li havia arribat á semblar més fort que'l de cap sirena de va-

por, y com si en la nit ombrívola de la mort un barco misteriós se queixés allà al lluny en l'horitzó de la existència del seu vástag. Després, d'un altre salt, recordà la travessia vers Dinamarca, y'l seu constant anar y venir pel pont en quina blanca barana de lona hi llegia en caràcters verts, ribetejats de negre, la paraula *Pulsatilla*, y recordà aixís mateix que s'havia oblidat, ab el cambi de barco, de la tinta vermella ab que acostumava a subratllar l'estat del seu ànim en el diari que portava de sa vida. Després acudintli las ideas atropellantse unas á las otras, recordà l'arribada á port, las cartas de sa esposa donantli compte, hora per hora, de las evolucions de la malaltia y del agravament, recordà la càrrega de taulons que vessant per las escotillas acabaren per omplir la cuberta casi fins á mitja xemaneya y arrán mateix dessota'l pont, el ritme d'una cansó entonada per un cantayre de carrer voltat de carregadors de moll, y la impresió de l'última desfeta al Transvaal, que corria de boca en boca per tot el passatge. Y'ls més petits detalls se li engrandían prenent proporcions gegantescas.

A mida qu'avensava acostantse al tros animat del Paralelo, en el fons del seu ésser semblava espessírseli més una boyra negra y pesanta que li anava ombrejant totes las ideas.

Recordava las cosas menys fixament; passant pel dessobre d'ellas ab el pensament casi bé sense fregarlas, rebutjantlas las unas darrera de las altres, trobantlas á voltas massa aclaparadoras, á voltas inconvenients, com si ell s'hagués imposat aquell passeig pera meditar sobre quelcòm qu'en va tractava de recordar, y volgués de totes passadas acomplir sa tasca. Se sentia desequilibrat, fora d'ell, del seu centre. Ell que's coneixia son caràcter y naturalesa tret per tret, ell que sabia, mercès als estudis que com á passatemps havia fet sobre sa persona, que un fracàs no li ocasionava sinó un senzill malestar semblant al que ocasiona á un artista la vista d'una obra de mal gust, ell que sabia molt bé que'ls seus períodes crítics eran aquells anteriors á algún fracàs futur previst, y que'l fracàs arribat ans bé l'encoratjava que'l deprimia, al sentirse subjugat y deprimat, al palpar ab l'ànima la flonjetat d'aquella boyra negra y pesanta que l'ombrejava interiorment, comprenia que quelcòm qu'havia d'arribar era lo que instintivament el preocupava.

La darrera carta de Josephine era ben clara. *William ha mort*. Sí, ja era tart. Aquella casa de comisió, aquell petit despatx montat ab els seus estalvis en un dels carrers comercials de Londres, aquell començament de fortuna gran qu'alguna vegada estant de bon humor s'havia permès somniar, veyent ja'l cap del seu fill verdejant pel reflexo de las pantallas moventse darrera las portellas reixadas del despatx, aquell cambi de vida económica de la familia que li permetria abandonar el mar y'l seu barco que semblava tancarli ab la gabiá del pont el seu esperit emprendedor, aquell desitj de deixar d'ésser dependent y esclau pera passar á ésser amo, si bé'ls primers anys sols ho fos en la persona del seu fill, ab qui més tart compartiria'l manament, tot havia desaparegut com una fulla seca que s'hagués emportat camins enllá'l mateix ayre que roncava al entrar en els pulmons del malaltet.

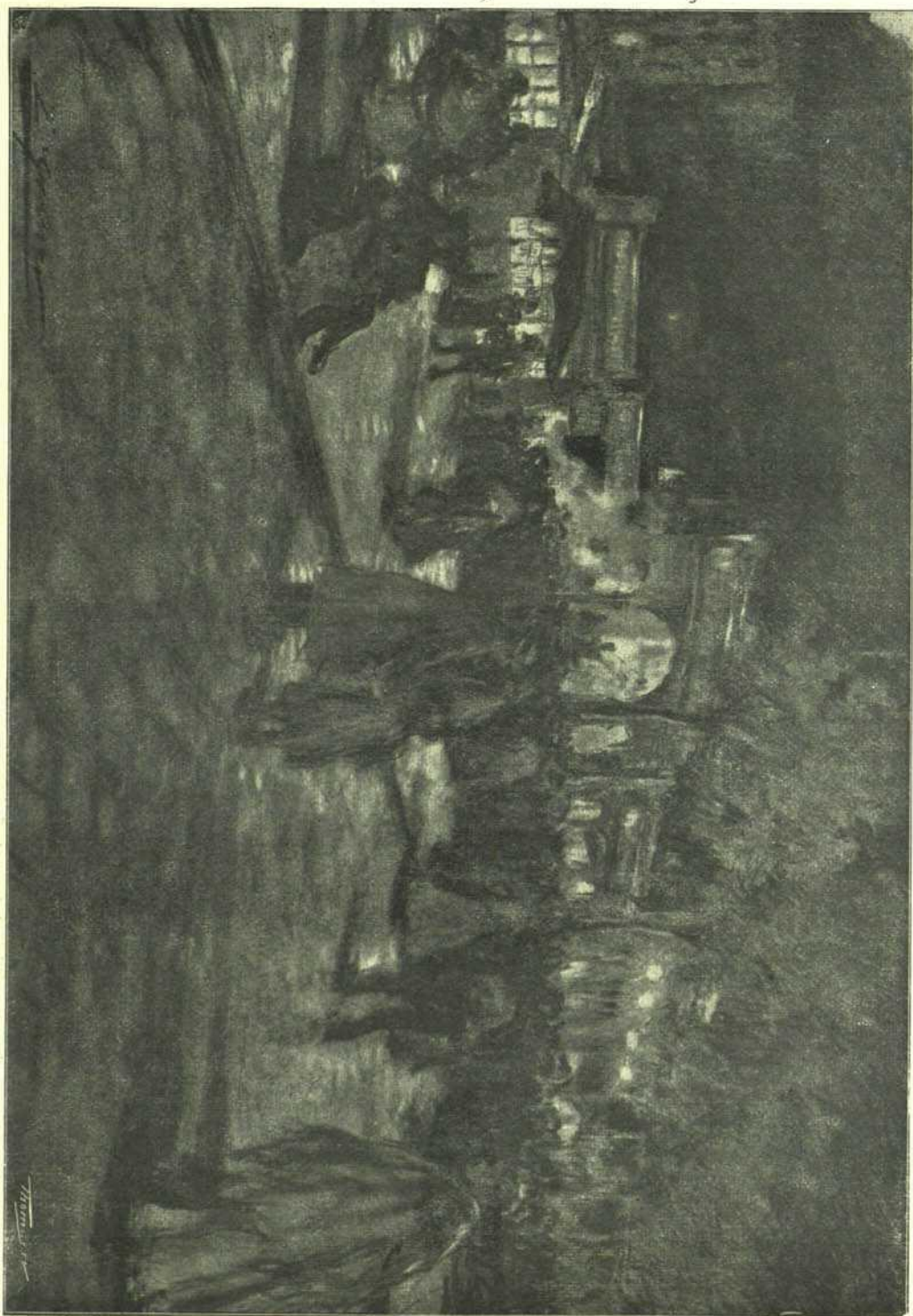
William ha mort, deya la carta, y no calia dir més. Sols uns mots seguían á aquells, y en els qu'ell no s'havia deturat á meditar: *¿Qué pensas fer?* hi havia trassat ab lletra vertical avans de la firma de lletres primíssimas, solas á un cantó de la página, sense rúbrica que las hi fes companyia, com si ellas solas ja sapiguessin aguantarshi.

Al recordar tota la carta y fixarshi, George comprengué que la pregunta ja'l seu cervell l'havia recullida malgrat ell no hi hagués parat essent, y qu'era ella la

que li ocasionava'l desequilibri de la propia personalitat, qu'en aquell punt deuria estar com descansada per l'adveniment del fracàs tan esperat com no desitjat. De moment no's donà compte del alcans de la pregunta, responentli en el seu interior ab el rahonament de la lògica correnta: però després, á copia de donarli voltas y més voltas pel cervell, hi comensá á ovirar com un raig de llum. Recordà altra vegada'l lliet del malalt y la cambra vehina hont Hilde se li repenjava als muscles sanglotejant, y clarament llavors, com si ho vegés escrit, feu memoria d'aquella conversa vaga sostinguda pels dos, dels plans boyrosos com els carrers de la ciutat al hivern, de normas de conducta especials y radicalíssimas, d'aquella conversa acceptant el renunciament, d'aquellas paraulas indecissas, mitj ditas per tots dos alhora, en que's donavan á entendre l'un al altre que perdut en William estaven perduts tots els somnis del pervindre en ell apoyats, qu'ells res hi feyan al món y tant millor seria que se'n sustreguessin...

De sobte, una frisansa li recorregué'l cos tot, comensant pels peus ab una sensació pesada, qu'anà entebiantse boy pujant fins al cap, y produhintli la sensació de que devia estar més roig que de costum. Mes al instant se dominá, feu un esforç suprem de voluntat y rápidamente, ab la rapidesa que's prenén las decisions supremas en las que un no hi posa tant de temps com pera desllindar qüestions de detalls, acordá en el fons de son pensament donar compliment á la idea tinguda aquell jorn. Ella era resoluta pera ferho, y en quant á ell, no calia ni parlarne. En arribant á bordo redactaria un telegrama que faria circular el jorn següent, calcularia més ó menys exactament el moment en qu'ella hauria rebut la decisió y l'hauria complerta, y ell se faria llavors saltar el cap, l'últim de tots, com á bon capitá, que seria'l dever d'abandonar aquell barco-familia que havent perdut son únic pal ja no podia navegar...

George Red se trobava en aquell moment en mitj de la gentada qu'atapaheix en las nits d'estiu aquell tros del Paralelo: y confós entre la massa rodá d'assi y d'allá. Era l'hora de moviment més intens. De cara á Montjuich, de la banda de Barcelona, s'estenia la renglera de barracas y barracons d'hont eixia com un núvol de foch y onades de soroll que s'esbaymaven per l'ambient fins á topar ab altres deveniraltra volta més grossas, més aixordantas ab son rum-rum de rusch d'abel·las ó ab son remoreig continuu com el de la mar. George Red semblava haver oblidat el seu intim y observava indolentment tot quant el voltava. En esbojarrat abigarrament, els espectacles se tocavan de colzes y semblavan empenyers al igual que la generació que'ls contemplava. Els cinematògrafs ab llurs ròtols de colors llampants, llurs titellas cridaners, llurs orgues aixordants y llurs pallassos de veus incansables y tossudas com el martelleig dels que fan baranas, semblavan, ab sas fatxadadas amplas y pesantas, llocas que covessin la immensa pollada de cavallets, balancins, tiros al blanc, taulas de refreschs, barberías, quins locals radiants de llum s'estrenyían fentse lloch, pujant l'un sobre l'altre, apoyantse mutuament en un laberinte de fustas y taulons, ferros, mahons, cortinas rebregadas, persianas descoloridas, tot banyat pels raigs de llum eléctrica de las fatxadadas y dels focos del municipi solitaris al mitj de l'avinguda y entrellassats pel fil-ferro del trolley com si ballessin una sardana. En un buyt, una bunyolera havia entafurat las sevas eynas expandint per l'ayre una atmósfera asfixianta, fum d'oli espés qu'entrava pel canyo gratantlo, y qu'embolcallava á la multitud unificant més els seus detalls; y més avall, el Circo ab sa sala d'espectacles rodona y'l seu café llargarut, extenia sa silueta com gros caragol enmandrit replé de llum y de gentada, que prenia sas consuma-

EL PARALELO: AGERA DELS ESPECTACLES, per Ll. Gruner.

cions assaborint l'escàndol d'una orquesta improvisada en l'interior.

A l'altra banda *Le Trianon* y'l *Teatro Nuevo* obrien sas portas á la multitut que s'empenya, s'aixafava y oscilava com una massa gelatinosa pugnant per entrar á corejar á las *chanteuses* y á las ballarinas francesas, y per vessar unas llàgrimes boy escoltant la trama dels dramons que ab lletres grosses oferían els llargaruts cartells. Y més cap á la dreta, en una subasta pública, se posaven á la venda ab crits y tochs de campana las mercaderías més diverses, que sempre trobavan comprador entre aquella massa heterogenia en la que hi prenián part totes las classes socials desde'ls *nyébts* de cara somnadora y'ls de cara patibularia que més tart s'adormirían sobre'l primer pedrís del passeig, fins al senyor de bona casa que volent passar per *corrido*, ab el barret de gayrell á sobre'l cap y las ideas més de gayrell encara á dintre, prenia la patina dels barris baixos arrossegant ensay enllá la primera prostituta que se li penjava al bras. Y per sobre de tot s'extenia la veu dels orgues dels cinematògrafs com una orquesta que guíes y anunciés á aquell exèrcit de gent que's llensava al carrer pera riure y oblidar, esbargirse y pendre la fresca.

George Red va ficarse en un café de la cantonada ahont el brugit s'anava esmortuint, un local quadrat, tancat per vidres glassats que deixavan passar al exterior una llum pàlida y misteriosa. Demaná beure, y mentres mirava indiferentment al grapat de cantantes enrogalladas que sobre d'un petit escenari esvalotaven el local, va anar apilant al devant seu dobles y més dobles de cervesa, ab gran admiració del mosso, acostumat á servir tan sols una consumació á cada parroquia, y encara no esperituosa. Quan ja semblava que comensava á aburrirse, el pobre marino s'aixecá, passá per entremij de las taulas voltadas de menestrels ab sas mullers y de prostitutes ab sos *souteneurs*, en barreja inenalisable, y sortí al carrer. L'ayre semblava més fresch que al interior; una petita brisa humida pujava del port fent inclinar suauament las negras fumeras de las xemaneyes del voltant, que's retallavan durament sobre'l cel clarejat per la lluna. George Red torná á confondre entre la gentada bellugadissa. La fumerola de la barraca dels bunyols era alashora més espessa, els orgues dels cinematògrafs havían enmudit, y la cobla del Circo Bernabé deixava sentir el seus acorts, velats per la grossa tela de la tenda de campanya qu'atravesavan. George estava com ensoptit; ja no s'havia enrecordat més de la decisió avans presa, y si se'n havia recordat, l'havia posada de recó ab la mateixa tranquilidat qu'hauria fet apilar en una banda del moll un carregament qu'estava segur de que al endemà l'embarcaria.

D'esma s'assentá en las taulas de á fora d'una cerveseria que de provisional havia pres carácter de permanent. Aburit als pochos moments, però volent retardar lo més possible sa tornada á bordo, á la soletat del camarot, passá á un altre café, y á un altre y á un altre, farsint de cervesa'l seu ventre, buydant cada vegada qu'aixecava'l bras tot el contingut del doble, sens esforços visible, cada volta més assedegat y ab més fructificació.

En aquest estat d'anim li vingué una idea, y's demaná qué succehiria si de moment se calés toth á tot aquell apilament de barracas; y sir George Red, minuciós observador de sa manera d'ésser, compregué que estava ubriach, ja que la idea del foch se li suggeria aixís que l'alcohol se li apoderava del cervell.

Y cregué convenient retirar-se. Creuhá altra volta aquellas onades humanas, veyentlas en el fons de sa imaginació atropellarse, empénysers més fortament, disgregarse, ferse pols, desapareixe á mida que las flamas

anirían consumint tot lo que un moment avans era atractiu y acoblava á la gent. Y George Red deixá lliscar per sos llabis una rialleta imperceptible. Se veyia com en un mirall, ubriach, desequilibrat, y tenia'l bon gust de burlarse d'ell mateix. Mes l'espectacle de las llamadas no l'abandonava, y ell se donava compte de cóm, á mida que caminava, una franja roja se li anava estenent devant dels ulls, espessintse cada volta més.

Al sortir de la massa de gent s'orientá, vegé al lluny la silueta dels pals dels barcos, y comensá á caminar vers ells ab pas ferm, la gorreta al ciatell y guaytantse la llustrosa puntera de sas sabatas grogas qu'avensavan ara l'una ara l'altra, matemàticament. El seu aplóm era invariable; sols de tant en tant, y á intervals regulars també, una petita oscilació'l feya aturar, se decantava una mica cap á la esquerra y tornava á seguir gravement el seu camí. A mitj camí's tombá á guaytar el batibull qu'abandonava, y somrigué imaginantse tot cremat. —Bah! —va pensar— ¿S'han cremat? Ja'n farán d'altras! —

Al arribar al moll, la lluna il·luminava tot el port. Un vapor sarpava despidintse ab un gemech grave y prolongat, y una espessa fumerola s'escapava del costat de sa xemaneya. George Red respirá fortament la fresca brisa que lliscava per sobre l'aygua y venia á humitejar las telas enquitranadas estesas sobre'ls dipòsits del moll.

S'orientá novament, y trencant cap á la esquerra's perdé entre'ls paquets apilats sobre l'aduana, las planxas de ferro vell, els cabassets de figas secas y pansas de Málaga, els barrils de pega grega, las balas de cotó dels Estats Units, la closca de coco del Sud América y las pilas de banyas, materias qu'empastifavan l'ambient de mil olors diferents, totes típicas dels molls, barrejadas ab la del quítrá y'l yodo de las ayguas.

El marino veyá'ls barcos vermells, voltats de flamas; els llums verts de las farolas de posició se li expandían y se li apagavan successivament com ulls de monstres que li fessin l'ullet destacantse de la gran rojor del incendi qu'ho abrusava tot als ulls de sa imaginació....

Passá la palanca del seu barco, y en sent á bordo, creuhá la cuberta, passá fregant al carrabiner que hi feya la guardia, assegut y adormit sobre un rotlo de corda ablas mans al fusell y'l capentre'ls brassos; baixá per la escotilla de la cambra, doná la bona nit al mariner de guardia que sota un llum rodó llegia un libre gros, y atravesant un corredor se ficá en el seu camarot. Feu llum y s'assegué. Devant per devant, sobre la taula d'escriure, tenia'l retrato del seu fill.

George Red se sentia'l cap pesat y las facultats ensopidas, mes recordava qu'havia de fer quelcóm, que tenia de respondre á sa muller la decisió qu'havia presa. Prepará paper y ploma y's disposá á escriure. Llavors aixecá'l cap y guaytá'l retrato de William. Estava aquest tot roig, voltat de flamas que li llepavan els cabells ondulats del front....

Y sir George Red esclafí la gran riallada. —Bah! —va pensar— Aixó dels noys son com las barracas: quan se creman se'n fan d'altes y s'ha acabat.—

Y aixecantse, desclavá'l retrato del seu fill, obrí la finestra rodona de son camarot, y llensá'l cartró al mar. Un alé de brisa entrá per la finestra al obrirse.

—Se'n fan d'altes y s'ha acabat—repetí com acariciant las paraulas en el fons del seu cervell.

El cap se li havia espessit més ab la xafagor del camarot, y ab prou feynas se podia tenir dret. Se deixá caure sobre'l llit y s'estirá. Alashoras sentí com un martelleig en el cervell y unas onades qu'anavan y venían amunt y avall del seu cos, y tregué'l cap del coixí, l'abalansá enfora y's posá á vomitar....

CREACIÓ

Si en la fornàl manxa'l Temps,
 en la enclusa es Deu qui forja;
 forja mons á cops de mall;
 may reposa.

Salta'l foch espurnejant,
 y las espurnas son totas
 ánimas que van naixent
 y á Deu voltan.

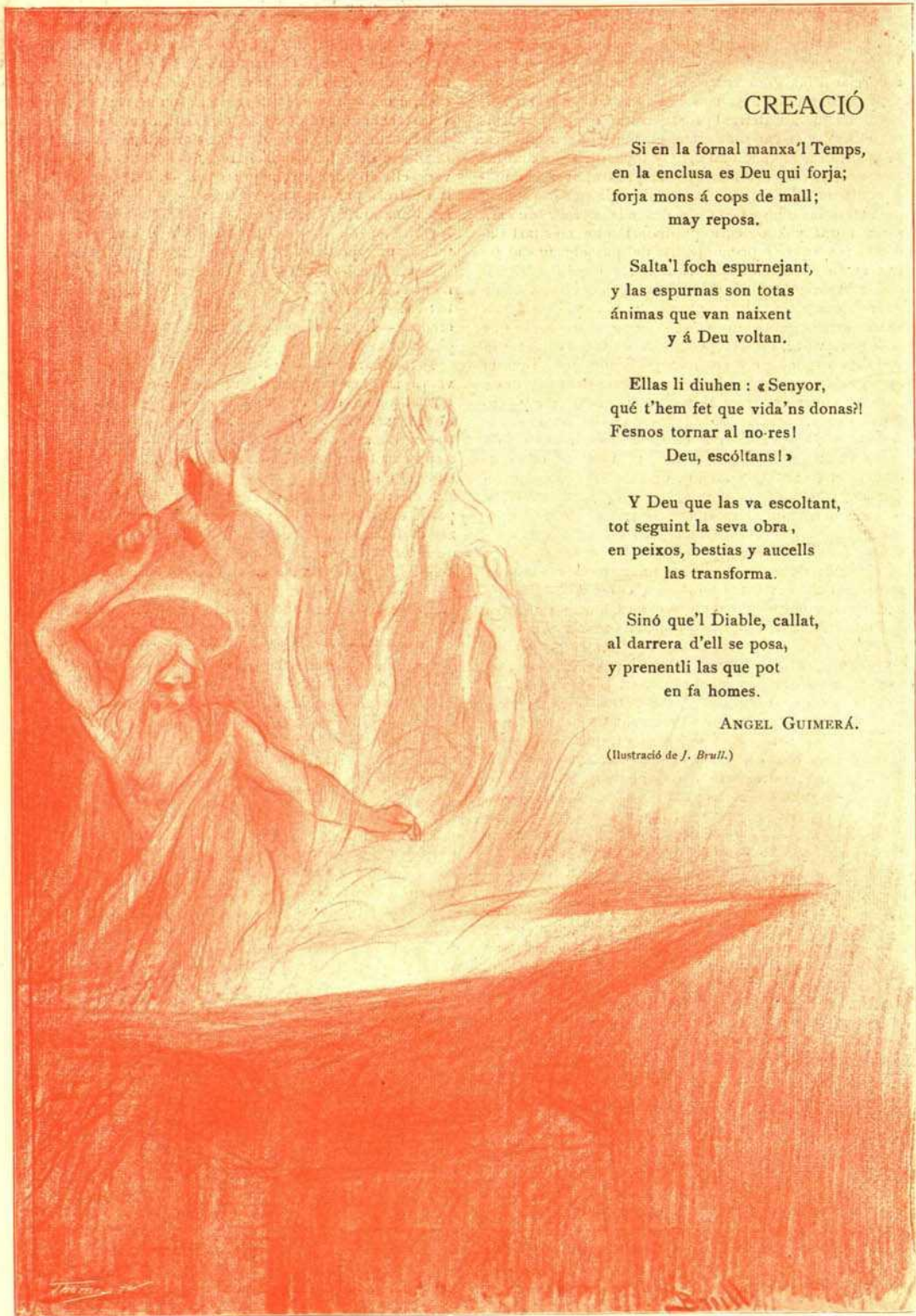
Ellas li diuhen : « Senyor,
 qué t'hem fet que vida'ns donas? !
 Fesos tornar al no-res!
 Deu, escóltans! »

Y Deu que las va escoltant,
 tot seguint la seva obra ,
 en peixos, bestias y aucells
 las transforma.

Sinó que'l Diable, callat,
 al darrera d'ell se posa,
 y prenentli las que pot
 en fa homes.

ANGEL GUIMERÁ.

(Il·lustració de J. Brull.)

EL PANELL

Els anys més tranquils de la meua vida son, potser, els que vaig passar a Girona, en aquell tercer pis del carrer de la Forsa; ab el cap ple d'ilusions y sense un ral a la butxaca.

Encara'm sembla que'l veig aquell quarto, ahont me tancava de sol a sol pera pintar, escriure, fumar, descansar a ratos y somniar a tota hora, sobre tot cap al vespre, quan el sol, ponentse darrera'ls arbres sechs de la Devesa, deixava a mitja llum las montanyas llunyanas, la planura serpentejada pel Ter, qu'apareixia com una cinta argentada, destacantse en primer terme unas teuladotas vellas y humidas, quatre rónegas xemaneys y una especie de torratxota terminant en un panell que, rovellat per las plujas, no girava a dreta ni a esquerra, y sech y encarcerat, allí s'estava...perque sí. Qué n'hi havia passat d'horas contemplant aquell panorama trist, humit, però tranquil y *simpatich!* Qué me'n havia forjat d'ilusions mirant aquell panell que més clar se destacava com més la nit anava embolcallant d'ombra'l misteriós paisatge!

Aixís passaren días y setmanas y mesos y fins anys... quan un matí'm sorprengué la presencia de dos homes que trafiquejavan en la teulada vehina. Eran un paleta y un manobra. «Deuhen adobar goteras», vaig pensar, sense ferne cabal...

Aquella mateixa tarda, a posta de sol, els homes havían ja acabat sa feyna: quatre teulas novas, las vellas gratadas de molsa, y'l panell adobat... Però de quína manera! Adressat, lluent que semblava nou! Y cóm girava a dreta y esquerra'l malehit! Y ab quín dalit grinyolava després de tants anys de forsats silenci... Y rim!... Y ram!... Y torna, y gira, y regiral... No vaig poderme aguantar, y més dejorn que'ls altres días vaig retirar-me dels finestrans amohinat per aquell continuu grinyolar.

Peró vingué l'endemá, y dematí y tarda y vespre sempre'l panell, rim, ram, ara per aquí, ara per allá, ara despay, ara més depressa, no deixantme contemplar el meu panorama, ni bressar las meas ilusions, ni descansar a la nit, que no feya més que somniar ab el reconsagrat panell!

Tres días vaig suportarlo! Al quart, no podent més, vaig resoldre anar a la casa del devant y encararme ab el vehí propietari, que va resultar ser un senyor de bon regent, d'uns cinquanta anys, acomodats, tossut y egoista.

—Deu lo quart!—vaig dirli ab el barret a la mà y ab més modors dels que's mereixia aquell burgés de tercera classe que ni'm va dir seguí ni cubreixis.—¿Es vosté l'amo de la casa?

—El propietari, sí senyor—me va contestar.—¿Qué se li ofereix?

—Poca cosa—vaig afegir ab el to més amable y melós que vaig poder trobar.—A dalt al terrat, devant per devant del balcó ahont un servidor trevallava, fa tres días qu'han adobat aquell panell que sempre havia vist quiet y tranquil...

—Bé, ¿y qué?—va contestarme aquell panxacontenta.

—Qu'ara, ab las giravoltas que dona y'l remor que mou, ni'm deixa pintar, ni escriure, ni pensar...

—Ah! Es pintor vosté... Y bé, ¿qué vol?

—Voldria que'l fes estar quiet com avans.

—Y aral! ¿Que s'ha begut l'enteniment? ¿Per qué's creu que serveixen els panells?

—Lo qu'es aquest a vosté no crech que li serveixi de res... y a mi no més que pera ferme la...—

Llavors aquell marrá, tot prenent una polsada de rapé y aixugantse'l nas ab un mocador de herbas, me digué sense ni dignarse mirarme:

—Vagi, vagi en nom de Deu! Ja no hauria de ser pintor, pera ser un ximple!

—Peró, escolti! Si s'ha de pagar alguna cosa...

—Ja li he dit que se'n vagi en nom de Deu y no m'amohini!—Y m'acompanyá a la porta poch menos que a empentas.

No hi va haver remey. Vaig tenir d'empassar-me'l panell, suportar sas giravoltas y aguantar sos grinyols...

Aquell paisatge tranquil, aquelles postas de sol, aquelles plujas menudas, aquella quietut, aquella cinta argentada, aquell horitzó ample, immens, y, fins a la nit, aquell firmament ab lluna y estrelles, tot havia canviat! Tot havia perdut pera mi l'encís, el misteri, la poesia!...

Després, y durant la vida, qué n'he trobat en aquest món d'homes y donas que'm recordan el panell!

MODEST URGELL.

(Il·lustració del autor.)

SEGLE XVIII

El segle model de la gentilesa,
el segle divuyt se m'ha presentat,
hermós, joventfol, amable, empolvat,
com patje galán de noble duquesa.

Ab gracia somrihent m'ha fet reverencia,
m'ha agafat la má y m'ha dut á uns parchs
d'arbres no molt grans, enllassats com archs,
molt ben retallats y d'igual presencia.

Penjavan fanals de color de grana
dels filferros grochs, á distancia igual:
qué n'era de bell y superficial
el parch aclarit á la veneciana!

Seguint un passeig omplenat d'arena,
he vist un palau graciós y petit,
cubert de relleus de gust exquisit.
—La lluna pel cel vagava serena.

A dins dels salons cavallers, senyoras,
perfums y miralls, y Amors despullats
per algún Watteau sensualment pintats:
cortinatjes, or, llums enlluernadoras.

Discrets, senyorials, ab dolsa frisansa
y pura expressió, brollan dels violins

els clàssichs accents dels ballets més fins:
y molt poch á poch comensa la dansa.

Presideix al ball tranquila alegrí,
noble gravetat, seria correcció:
res de joya inútil y res d'expansió:
regna amablement gentil cortesia.

Las nobles senyoras ab calma sospiran:
llurs blanques perrucas y llurs óvals blanchs,
llurs colls satinats y llurs amples flanchs
s'inclinan lleugers, saludan y giran.

Retrunyen al lluny remors qu'estremeixen,
clams de mort, udols, crits, malediccions,
renills de cavalls, heroicas cansons...
—Dins, en blanchs pitxers, las rosas floreixen.

Y'ls nobles, ohint la veu que sanglota
dels dolsos violins, com un cant alat,
dansen poch á poch. Y evoca'l Passat
el ritme suau d'antiga gavota.

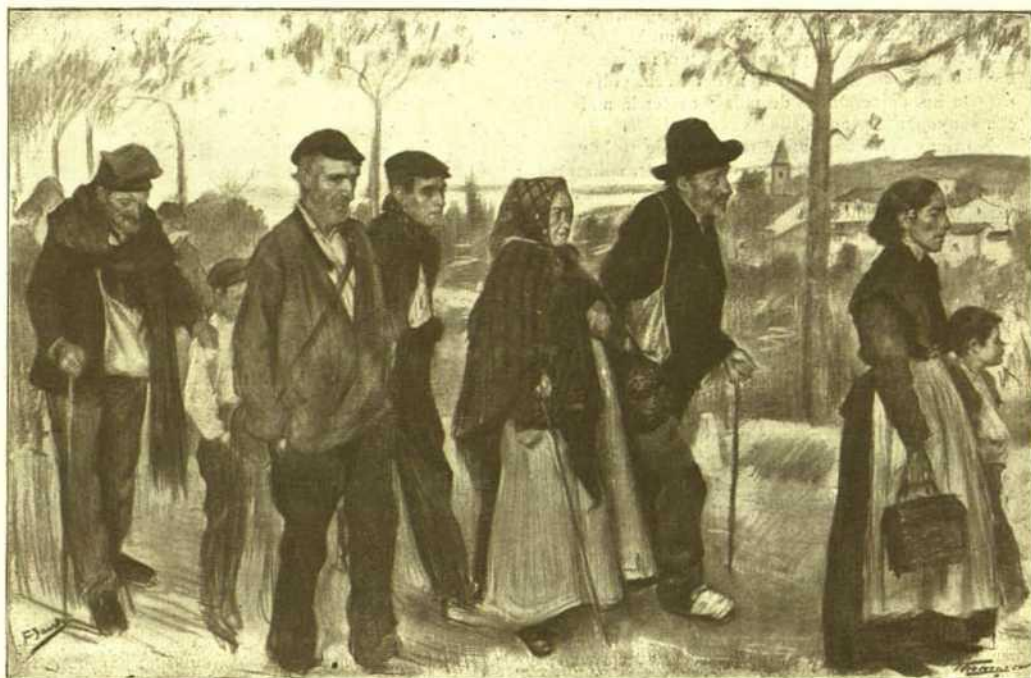
El patje ha rigut: sa cara empolvada,
dolorosament, per breu tranzició,
de sanch s'ha cubert ab trista expressió.
Y després s'ha fos al bes de l'aubada.

El sol s'ha aixecat desfent las boyrinas.
El palau no hi es. Mes veig pels voltants
horribles, al sol, alsarse'ls tallants
lluhents y esmolats de las guillotinas.

G. ZANNÉ.

(Il·lustracions de J. Primo.)

IDILI XORCH

L'estol de captayres professionals baixava lentament per la rampa de la carretera com una riuada mansa que, á rodolons y empentas, aniria á desembocar á la vila.

Era un escamot del exèrcit de la miseria y de la ganderleria, que passejava alegrement la desfeta, llençant flastomias ó grunys de bestia inconscient, esventant farums de cort y de pa negre y ensenyant, á tall de creus y medallas arreplegadas en lo camp de batalla, restalleras de llagas, crostas purulentas, ossos retorts, membres atrofiats, connas de femsa y viviers de polls... Totas las xacras de la pobresa y de la bruticia; tots los estigmas de la fam y de la bascosaria.

La majoria eran vells, sers fora de sexe, pallofas humanas expremudas, fullas esgroguehidas y despresas, que'l sol y la pols ressecavan, que las gebradas y la gana consumían y que, rodant sempre á la intemperie, lo temps las empenyía mandrosament cap á la mort, sense que se'n donguessin ben bé compte, inconscients de las injusticias del destí, malmiradas pe'ls fills gasivas, escarnidas pe'l prohibisme indiferent, arrambadas per tothóm fora de dret, com brossa inútil de la vida.

Al devant de tots, á tall de cap de colla, la Gonya trontollava'l cossarragás, com una saca de carnassa que traspubés greixina, ab una estrassa al cap en comptes de caputxa, lo gayato á la mà y cantant una corrandà desvergonyida.

Darrera d'ella seguía la barrija-barreja d'homes y donas, vestits de pellingos y robas donadas, plenas de quera, y vinclats, qui més qui menys casi tots, com so'ta'l pes d'una càrrega feixuga que duguessin á la eskena. A primer rengle feyan com un aplech petit dins del gros los captayres més antich, los que feya més temps qu'anavan aconvoyats: la Xica Llosca, ab lo cap

ficat entre las espatllas y guipant en terra com qui cerca agullas; sempre rondinant entre dents y sempre tirant ab totas sas forsas, com una mula de carretó feixuch, de son castellás de canya, al qu'anava arrapat en Queló, lo beneytet, rihent tot sol y guaytantse de tots costats la brusa nova y la gorreta de colegial, ab lo galó d'or entorn, tan remenuda que no li tapava mitja closca. En Queló tenia vinticinch anys, era barbamech com una noya y per una punta de cigarret hauria fet l'arbre-forch un'hora seguida. Aprop d'ell hi solia anar lo Nen del Bech, un homenassás de nou palms d'ossamenta, ab sos vuytanta anys y sa farúm de mala pesso á coll, fort com un roure, dret com un pi, tot estella, aquell home anava á captar per sport, per costúm, per ganderleria, per espargiment y per profit: per tot, menys per necessitat, puig tenia diners á rédit, havia casat quatre fillas ab lo dret de mil lliuras á cada una, y encara se sospitava que tenia un picotí d'unas amatat en lo carcanyol d'una volta. La gent se'l mirava de mal ull perque's deya qu'havia sigut l'espieta d'una partida de fascinerosos qu'embestían masías y carreters de nit y ab la cara enmascarada. Los companys no l'haurían volgut en l'aplech, perque quan ell hi era, en las casas posavan mala cara y no'ls deixavan reposar per las entradas, però ell se ficava per tot y, com feya basarda, ningú gosava dirli res, fora'l ceguet de Pla de Juli, que tantost se'l sentia aprop ja cridava ab regany: — Put á sofrel... Put á sofrel... — y per fugir de vora seva, empenyía'l bastó travesser qu'aguantavan ell d'un cap y del altre son net, en Jaumet, un bon Jesús bonich, bonich, tot ple de caca.

Aquell cech, poca cosa y denerit com una palla, era la dempnació del gegantás, que quan lo veyia apartarse ab aquells mals modos, tremolava de rabia y sentia desitj

d'enfonsarli d'un cop de puny lo caparrot esburriat dins de la carcanada estantissa; però s'aguantava y no feya res, perquè'l cech, ab tot y no veurehi, havia flayrat quelcòm molts anys ençera y tenia memoria y la llengua trempada; y ell, lo Nen del Bech, volia passar en pau los darrers anys de vida y no fer la mala fi de companys d'altre temps.

No lluny del cech, però á rerassaga de tothóm y arrossegant los peus y disputant eternament, solían marxar las xarruguetas de la colla, la Llucia y la Cunilla, dúas velletas remenudas y bufonas, totas netetas y endressadas, ab faldillas de bordets, devantals de canem-y-llana, los giponets ben apedassats, las mitjas blavas ben surgidas, las espadenyas de betas sense cap forat, y las caretas, secas y grogas com sigrons, amagadetas dins de la caputxa de bayeta negra, lligada al coll. S'hauria dit qu'erán germanas, sempre tan semblantas y de costat, mes no eran sinó consogras; el fill de l'una s'havia casat ab la filla de l'altra y vivían plegats tots. L'hereu las estimava, la noya també, y ellas dúas eran com las criaturas d'aquell matrimoni que no'n tenia d'altras. Tremolosas de mans, curtas de vista y flacas de camas, no eran bonas pera res: si volían rentar un plat, lo trencavan; si volían fer mitja, escorrian los punts; si volían engegar las ocas, las deixavan negar; si'l porch fugia y volían aturarlo, queyan y's feyan mal-bé. Però totas dúas eran trevalladoras, no podían estar quietas y's duyan malicia: totas dúas volían fer quelcòm y ferho cada una mellor que l'altra: y l'hereu y la noya, perquè's divertissin y no enredessin per la casa, las atipavan bé y las deixavan captar. Per aixó se las veyá á tot arreu sempre plegadas, sempre ab sos cistelletes y sos bastons, sempre empassant ab las faldillas y sempre disputant. Aixó del disputar ho duyan en la sanch: disputavan per tot y per res: perquè á l'una li havían donat un tall més de tomata que á l'altra, perquè la Cunilla havia dit *berra* á la Llucia, que menjava ab los dits, perquè la Llucia havia donat una empenta á la Cunilla quan passavan la porta, perquè'ls hi havían posat massa pa al cistell, perquè no'ls n'hi havían posat gayre, perquè l'una anava massa depressa, perquè l'altra massa poch á poch... Era cosa de sentir las sempre:

- Ets una trapassera que goytas tot lo que menjo!
- Dret hi tinch, que las figas son nostras...
- La noya me las ha donadas.
- Son de la figura del noy...
- Ella las va collir...
- Y jo vaig enfilarlas...
- Mentida!
- Tu!
- Que sí!
- Que no!
- Me'n vaig, y si caus, aixecat!
- Vesten, mellor... que sempre m'embesteixes!—
- O bé:
- Era una pessa de cinch y han dit que la partissim.
- Y ja te'n he donada una de xica!
- Peró t'has quedat la grossa...
- Y bueno?
- Y jo'n tinch la meytat de la grossa...
- Goyta, aquesta!
- Y la vull.
- Donchs tornam l'altra!
- Ja me l'has donada l'altra, y qui dona y pren va al infern.
- Tu hi anirás... per rabiosa...
- Y tu per lladra!
- ¿Jo lladra?
- Sí, que m'has robat la pessa!
- Y tu la meva!

- Y te'n haurás de confessar, oy...
- Y dós li xerraré tot al senyor rector.
- Xèrrali: després dirás que no ets xerrayra...
- Bueno: mellor per mi...
- Oy!...

Peró en aqueixas un baylet endiastrat allargava un bastó pera fer caure á la Cunilla, y aquesta y la Llucia, al plegat, se giravan cremadas y li deyan tots els fás-tichs, ó bé la Llucia s'ennuegava ab un bossí d'orellana y la Cunilla's posava á plorar, cridant gent; y no podían viure ni un moment separadas, y fins, pera tenir pau, las havían de fer dormir en un mateix llit.

De sobte, en mitj del remor d'aixám que feya l'estol, la veu gargaixosa y mofeta de la Gonya, deixant de cantar la corranda desvergonyida, cridá, allá, al devant de tot:

- Ay, llamp! Goytéu ahont es aquella mala oruga!
- Cullera!—botziná la Llosca.—La podíam ben esperar dalt de la rampa!
- Goyteulos qu'atrafagats están... Ay, llamp! Deu me mati si no festejan!...
- De totas las bocas s'aixecá, en chor, un gargamelleig de riallas esquarteradas.
- Ay, llamp! Los hi tinch de fer veure'ls ulls verts... Deixeu los per mi...—torná la Gonya rihent y anantsen de dret cap á un home y una dona qu'estavan asseguts en un clot d'un marge, conversant y parant lo sol. D'un tros lluny ja'ls hi cridá:

—Tu, Laya, arrastrada! ¿Qué hi fas aquí tan arraulida?

—¿Que te demana tracte'l Tit?—feu la Farriola, una pallardassa desgavada, ab ayres de garsa y que patia de mal de Sant Pau.

Lo Nen del Bech també hi digué la seva, ab sa veu ronca de contraaix destremptat.

- Ey, sosatros! ¿Quín día vos tiran trona avall?
- Lo día dels Ignoscents!—feu una veu esgarriada.
- O per Sant Ximplici—afegí un altre rihent.
- ¿Mos donaréu confits?—digué á son entorn la Marfuga, una dona tinyosa que sempre gratava y que duya en comptes de gipó un gech d'home.

—Sí, de cama de mosca te'ls daré—va contestarli ab una mueca descarada'l Gravat, un gaperut més lasciu que un simi y ab la cara verda, feta unas torradoras de la pigota.

Los del marge no deyan res, però quan vegeren la companyia aprop, van aixecarse. Eran en Tit y la Laya, dos captyres del poble. Aixís que'ls assoliren tothóm els va enrondar fent la sardana y xisclant y rihent com bojos. La Gonya duya'l compás, tocant una canya per floviol y picant lo cistell en comptes de tabalet. Los dos, sorpresos, de primer estavan tots avergonyits després l'home comensá á enfurismarse per fugir del cercle que'ls voltava, y á vomitar injurias; però'ls altres se'n reyan pla bé, y com més despacientats els veyan més creixia la bulla y las riallas; fins las dúas xarruguetas s'hi feyan, agafadas per la mà y rihent com unas beneytonas.

Tan sols lo ceguet de Pla de Juli havia protestat, cridant ab regany:

—Jequiu los estar, berros, més que berros! Semblén escorsons!...

—Ay, llamp! Calla tu, rot, qu'ets més malagradós que una gabinada!—li havia respost la Gonya ab sa veuhassa mofeta.

Y'l cech, tot cremat, se'n havia anat carretera avall, bellugant lo caparrot esburriat y empenyent ab aspresa al bon Jesuset, que's girava cap amunt ab recansa de deixar la festa.

Y la gatzara continuà: tothom estava empenyat en qu'en Tit y la Laya fessin brasset fins a la vila, com una parella de senyors quan tornen de casament; los demés els hi farien de seguici, cantant y gatejant.

Los paguesos que plegaven de la junta, tornant darrera'l parell ab l'agullada a la espatlla, s'aturaven tots extranyats, y quan entenían lo perquè de la gresca, s'trencaven també de riure com la pobretalla, deixant anar un gavadal d'acudits groixuts.

Y aquells dos infelissos, en mitj de son grotesch corteig de bruixas y diastres, que tantost els hi cantava las absoltas ó la marca real, semblavan dos malfactors que menan a la forca.

—

Ell tenia cap a xeixanta anys, ella cinquanta tres.

Ell era petitó, rabassut, ab un cap grossàs, com una bola carminosa tota mascarada d'assí d'allà per la pelussera mal llevada, ab dos ullets grisos amagats sota la garba de las cellas com dos palets menuts sota unas matas d'esbarzers, un nas botarut, vermell, ple de pels testos com las punxas d'un erissó, y un morro fluix y penjant que regalimava sempre, com la molsa dels ombradius. Ab prou feynas podia caminar, ajudantse ab dos bastons y balandrejant lo cos d'assí d'allà com un bergantí mal estivat. A un palm del sol hi tenia'ls genolls, y las camas se li aixamplavan a banda y banda com un parell de rems que xapotegeessin pesadament y sense ritme. De menudet li havia passat pe'l cim un carro ple de grava que l'havia aixafat tot; donantlo per mort, casi bé n'ingà l'assistí, però ell, qu'era per la vida, guarí guapament y quedà esguerradet.

Ella no hi era tota, segons la dita del poble. Alta y primeta, tota enrampada, semblava que tingués rovell en las frontissas: los tumors frets, arrapats a sa persona com ostras a la roca, se la menjavan viva. De joveneta tenia la cara escayenta, y algú beneyt va ferli enten dre; d'alahoras li venia l'entonament y l'afany de presumir. Tots los dinerots qu'arreglegava'ls esmersava en mocadors de pita y en flochs violats que's lligava al coll sobre l'enfaixament dels pegats y unturas. Fins una temporada que va poder anar sense res al cap, s'havia comprat una agulla groga pe'l monyo, en comptes de boixet. Mes, en cambi d'aquests luxos, solia anar descalsa estíu y hivern y renyegar los cólzers punxats pels estrips del gipó.

Tots dos eran fadrins: ell onclat en una casa en que hi havia tanta canalla com pussas, y ella pubilla d'una barraca de tapia que se'n anava al sol, y sense pare ni mare ni amic ni parent al seus entorns.

Tots dos tenían ofici. Ell guardava'ls garrins de tot lo poble en un clos del comú y a tres quartos per cap cada mesada; ella criava cunills dins de casa seva; y tots dos, un parell de vegades per setmana, aplegats al estol de faritzeus de la encontrada, anavan a captar a vila.

Peró com que'l Tit no podia caminar depressa y tenia que sortir més aviat que'ls altres per arribar a l'hora, y a n'ella uns senyors li van dir que si hi anava avans que la colla li donarien un plat de vianda cada dissapte, y ella's va aixecar més dematí per'aprofitarho, veus aquí que quan lo sol s'aixecava's van trobar tots dos per la carretera, ella enrampada com un ciri y ell sacsejant y regalimant babas.

—Ola, Joseph: ¿vos per aquí?

—¿Qué tal, Laya?

—¿Ja hi aném?

—¿Qué s'ha de fer?...—

Y's po:aren de parella, l'un vora l'altre.

Feya un día d'àngels, que no semblava de tardor;

las herbetas del marge, totas espurnadas de rosada com de volvas de crestaill, aixecavan escoteridas sas fulletas cap al cel, com si vo'guessin fer manetas al sol ixent; y la terra, humida y moradencia, exhalava un baf calent y sanitos.

—Vos hi heu fet dematinet, Joseph...

—De las quatre que filo, Laya...

—¿Devia fer frescor, ab lo griso de la matinada?...—

—De la fet ray, me'n flosco!... Ja sé que no'm pot inquietar sinó al hivern. Las consagradas camas es lo que... Desseguida'm canso, veushoquí...

—Com qu'es d'horeta, si voléu reposar una estona vos faré companyia.

—Ben enginyat, á fe... Dòs, seymhi...—

Y en lo primer clot del marge que vegeren que hi donava'l sol se van asseure.

Lo Tit posá'ls bastons a la vora y'l sarró de cotolina en mitj dels genolls retorts; la Laya deixá'l cistellet de vims, llargarut y extranyot com ella, al seu costat, y s'adobá'l tros de mocador d'abric que duya a las espatllas.

Lo Tit maldava per posar bé una cama que li havia quedat entregrada, y la Laya li arrenjá.

—Deu vos ho pach, á fe...—Y com vegés qu'ella bellugava las espatllas sota l'emboís del mocador, afegí:

—¿Jo crech que teniu fret?...—

—No vos penséu, que...

—Ay, conxo! Jo no'n sento may... Goytéu cóm vaig!

—Y s'espitregá'l pellingo de camisa, tota humida de babas, renyegant un pit ferreny, de color de vi, tot ple de pelussera. La dona s'estermadufí, aclucant los ulls.

—Uix! Tapéu aixó, borrango, que'm feu venir pell de gallina!...—

Ell esclafí una rialla grassa, tremolosa com el gluglú d'un gall d'indi que tingués la gola embussada.

Després parlaren de las sevas miserias.

La Laya duya una má tota envenada, y'l Tit li preguntá cóm li anavan los *morts frets*.

—Ja podéu contar! Me crucifican! Tinch lo coll com un pudrimener, ab cada forat que s'hi ficaria'l dit gros. Si'ls volia creure serían un censal de draps...

—Encara'l coll ray, que no s'ha de menester pera res... Bé es pitjor la má!...

—Ja tenfu rahó: si no que'l coll ¿sabéu? desgracia.

—¿No vos hi heu fet donar may cap vista?

—Ja ho crech que sí, borrango! Pe'l metje de la vila. Me va donar una medecina porque'n begués mitja xicra cada día, y un'altra porque me'n posés draps xopats sobre'ls bonyes.

—¿Y vos va anar bé?

—¿Qué dihéu, bé? Pensava que d'aquella'm moriria! ¿No vos enrecordéu que'm varen combregar?... Dòs era alashoras...

—Si'ls metjes, qué voléu que vos diga!... Me sembla que...

—Ay, sí; jo també soch d'aquest parer... Miréu: quan hi vaig tornar y va veure que l'havia errada, encara me'n va dir de totas y pensava que'm pegaria.

—Ay conxo! ¿Y per qué?

—Va pretenirme que jo havia cambiat las medecinas: que m'havia begut la qu'havia de posar als bonyes y que m'havia posat als bonyes la que m'havia de beure... Y anch que fos aixís, dihéu qué té més... Ellas haguesin estat ben bonas!

—Y ca, donal... Si jo crech que aqueixa gent se floscan de tothom... Jo de vos més m'estimaria probar la má del mort, que diu que va tan bé...

—Prou qu'ho he fet: y no penséu: es ab lo que m'hi he conegut més... Aixís qu'algd está si passa ó no passa, ja me'n vaig a véurel, y com la gent coneix per qué hi soch, al punt que fina ja'm diuhén: — Au, Laya,

aprofiteuho, ara qu'es calent.—Y jo vinga passarme amunt y avall la má per las xacras... Al mancos me n'hi he passadas més de trenta.

—Ay, quína sort lo qui pot anar per sas camas! Fa tot lo que vol! Però jo, ¿veyeu? tot tinch de menester que m'ho fassin per culpa d'aqueixas reconsagradas...

—Peró vos teniu als vostres, Joseph, y jo estich desamparada.

—¿Qué conxo'n grato dels meus, si no me'n puch refiar de res? La bacona de la jova no més pensa en arreplegar-me'ls quartos y en cobrar las mesadas, y no'm vol donar pa ni un pedás de tricot per'amagarme las carns, ¿entenéu? No més es bona per xalársela y menjar-se las figas, com las guineus... Ara ja no'm volen pujar al llit ni ella ni'l nebot, y tinch de dormir á la cort, sobre del jas; que un día m'hi reventará l'ase, com hi há Deul... Y encara'l vespre ve á burjarlo la canalla pera ferli tirar cossas, y riuen quan veuen que m'esparto y que no puch corre. ¿Y sabéu per qué me'n han tret del llit? Perque l'han de menester pera la mossa gran, aquella fleuma, qu'ara diu qu'está espatllada y no pot servir...

—Espatllada, espatllada... Jo he sentit altras veus...

—Y bé ho sé prou, dona: si es més bacona! En lloch la voldrán... La seva mare es la que la pert, ¿entenéu? Arreplega tot lo que li porta. L'altre día va tragar unas estisoras que semblavan de plata: un s'hi podia enmirallar. Jo li vaig dir si volia deixármelas una engruna pera esquilar-me la barba, y'm va dir que llogués barber... Parará á galeras, la reconsagrada! Y ara ¿sabéu ab qué'm tinch de netejar la cara? Socarantme ab un lluet...

—Caracu, borraño! ¿Y no vos escalivéu?...

—Y dôs, ¿cóm voléu que ho flosqui? Si tinch aquestas verdissas tan espessas que sembla que me las hi sembran sobre de las carns?... Si no me las llevés, lo bestia no'm deixaria viure... Com qu'ella no'm vol rentar la roba, me s'hi fan com lo gram y no tinch repós... Pe'ls de devant, encara, ja m'escateixo: tot pantant lo sol, ne faig uns esclafeigs! Los trevays son pe'l darrera, que no m'hi abasto: l'altre día me van encetar tota la squeña, y jo vinga rautar al cayre d'una roca, fins que'm va venir sobre cor de tant de bo que hi trobava. Però arribant á casa van ésser los gemechs; que'm van flosca bastó perque m'havía estripat lo gech. Si son més lladres y més!... Ah, jo'm vegés ab forasas per cobrar las vinticinch lliuras de dret que tinch á la casa, no me las farian pas aquestas cosas: però, com veuen que no'm valch ni soch bo pera res, casi bé, m'estovav á garrotadas y me matan de fam... Reparéu qué'm donan per tot lo día'ls reconsagrats!—

Y'l pobre esguerrat ficá dins del sarró de cotolina, negre com un sutje, sa manota quadrada, ab dits rabassuts y clapejats com salsitjas. Farfullant, farfullant, ne va treure una cosa com un roch, de color d'esca: era un crostó de pa de segle.

La Laya'l gratá ab l'ungla.

—Caracu! Es com un os... Pitjor que'l que donan á vila...

—Ja ho podéu ben dir, Laya! Si es més!... Y encara diu que mal profit me fassa... Sort del qu'arreplego: però'ls días que no hi há capta, esteu-se de sol á sol sense tastar res més!... Si no que tinch més vida que'ls lluherts y que m'hi van avesar de menut á cantar los goigs de Sant Prim, anys há que m'hauria candit, com hi há Deu, Laya!—

Y las pedretas grises de sota las cellas semblaren humitejarse de tristesa, y tota la bola carminosa s'enfosquí com si hi passés per dintre una nuvolada negra.

La Laya sentí mitjas temptacions d'ofertirli una mica del recapte que duya al cistell, però era gasiva com un

diastre y's penedí desseguida d'aquella mala ideya. Ella no'n patia de fam: entre la capta, algún cunillot que venia á mercat y la engruna de cosa que feya corre dels horts quan anava per herba, sempre li sobrava per la minestra: ara un tros de bacallá sech, ara un escaldum de farina, ara un plat de cols ab xuyas, ara una torrada fregada ab un gra d'all... Fins, com qu'era més llaminera que una fura, hi feya passar algún ou sovint, y quan ningú podia repararho, se comprava paperinas d'anissos que's menjava recatadament de un en un, darrera una paret ó en la solitud d'un redós fora de tránzit.

Prou qu'ho sabían las altras pobras que, rosegadas per la enveja, mal-parlavan d'ella dihent que las llamínaduras li feyan perdre la salut. Però totas pensavan ab malicia que si fossin *pubillas*, com la Laya, també peixirían la córpora com ella la peixía.

—Y encara — torná á fer lo Tit ab veu migranyosa — pe'l menjar, com aquell, ¿entenéu? Lo que'm fa perténir es la set. No'm volen donar una gota de vi, anch que vegin que me'n vaig del món, y per aygua, diuen que m'amorri als rechs de las feixas... Y un día que m'hi vaig amorrar, al uyal de la teula, com que no podia repenjamhi, hi vaig caure de cap, que si no es lo mulater de la Ecurada que passava y me'n va treure, allá m'hauria quedat... Y ella, al saberho, va dir que baldament y qu'aixís s'hagués trencat las mans lo mulater. Reconsagrada!... Ah, si jo pusqués cobrar las vinticinch lliuras y trobés una dona pera casarme!...

En aquell punt, com una pedra caygada del cel, ferí'l cervell de tots dos á la vegada una mateixa ideya. Se miraren de reüll, y la Laya baixá'l cap tota vergonyosa, y adobantse'ls plechs del mocador d'abrich, va fer:

—Donas ray... bé'n trobaríau prou si vos volguesiu... —

La bola carminosa s'entregirá y'ls peluts de las cellas seli estarrufaren. Torná á mirar la Laya de regort, y á dins del pit s'hi va sentir com un cori-mori, una lley de cosa dolsa que li semblava era alegría

—Conxo! — va pensar. — Bé te prou vista, encara... y es pubilla... — Y á tall de probatura, digué com qui no hi toca:

—Ja ho dihéu vos... No pas las que á mi m'agradarian, podéu... —

La Laya s'esponjá tota sota'l mocador d'abrich, y'l cor se'n hi aná á fer un punt de generosa. Sense dir res, tregué del cistell una torradassa d'a llesca ab dúas arengadas estenelladas assobre, totas amaradas d'oli. Las pedretas grises reluhieren sota las verdissas, y'l pobret Tit pegá una encanyonada com si tingués un os traveser en la gargamella. Llavors ella li va dir:

—¿Voléu esmorzar, Joseph, que'ns ho partirém?... —

Volia contestar que no, per modos, però li mancá coratje y allargá sas dúas mans cap á la Laya. Los dits li tremolavan y'l cor també. Va rebre aquella mitja torrada ab la companyia fent un extrany barboteig, com si trenqués á riure ó á plorar, y las babas se li escorreren pitrera avall com una pluja de goma líquida.

—Deu vos ho pach, Laya, á fe... Més de dos anys que no n'he tastadas... —

Y la mirá enternit: aquell bon cop li havia tocat lo cor.

Se posaren á la feyna: ella tota melindrosa, pessigant de bossí en bossí; ell á mossadas que l'engargossavan, com si tingués por que'l sol se li havia de beure'l present. De sobte s'aturá de mastegar, y ab la boca plena y'ls ulls pipellejants, barbossá, sense poder estarsen:

—¿Veyéu? Una dona com vos es lo que'm convin-dría!...

Ella s'empassà un mos depressa y digué sense ferhi embuts:

— Aixó ray... si vos agrado!

— Reconxo, si m'agradéu, Laya! — Y girá'ls ulls en blanch, entussiasmat.

— Dós vos també m'agradéu á mi...—

Acabant d'esmorzar ja ho tenían tot palmejat. Se casarian aixís que tinguessin diners arpegats pera pagar las llecencies, á mitjas. Com que á n'ell los nebots lo registravan tornant de la capta y li prenían los quartos, cada día, á la tornada, donaría la meytat de lo que fes á la Laya, y per lo que faltés, ella's vendria algún cunillot.

— Y'l que diu per casa y parament, no n'hem pas de passar ansia, gracias á Deu — va fer la pubilla tota cofoya.

— Y jo — digué ell, que no volia passar per miserable — aixís que sigui fora d'allá, diré al secretari si'm pot fer cobrar las vinticinch lliuras, ¿no vos sembla?

— Ja ho crech, borrango! Y'n podrém comprar un porcell.

— Ja'ls floscaré jo á n'aquells reconsagrats!...—

Mes, aixís que acabava de grunyar ab satisfacció aquella amenassa, s'atalayá del escamot de captares que s'acostavan, negreant com un mosquer sobre la grogor de la carretera; y en un girant d'ulls se li esvahí'l coratje.

— Laya — feu á la seva promesa — no'n diguém res d'aixó, si os plau, porque si aquells ho ensuman ho dirán á casa y me'n veuré trevays... Per las mesadas y la capta ¿sabéu? —

Mes ja havia fet tart pera la precaució, puig la Gonya els havia reparat y'ls comensava á pendre pel seu compte.

— Bandolera! ¿Sentíu? — grunyi'l Tit aixís qu'entengué'l baladreig. — Ja l'hem ben feta, Laya!... — Y la bola carminosa s'enfosquí de nou, com si hi passés per dintre un'altra nuvolada negra.

Poch que s'havia errat. Tantas los n'hi feren veure aquells endiastats, que'l pobre home plorava de rabia y sos bastons voleyavan furiosament d'una banda á l'altra per arreplegar á la caterva desvergonyida, y sa boca no parava may de vomitar atrossitats verinosas que provocavan altrás atrossitats regositjadas de tota la colla. Quan tornavan al poble, tenia'ls ulls com lo puny y no se'l entenía de rogall.

L'endemà dematí la Laya se'n aná al clos del comú pera festejar una mica, y va veure al Tit assegut á terra, ab lo cap baix, entre mitj dels garrinets que modegavan, s'embestían uns als altres enjogassats y's revolcavan voluptuosament sobre la terra roja. La Laya estava tota alegre y cofoya d'ésser promesa, però'l pobre Tit, moix y abatut, li va declarar que no's podían pas casar, porque ell no hi volia tornar més á captar ab aquells mals esperits, y si se'n hi anavan ells dos sols, essent fadrins, lo poble tindria que dir.

La Laya se'l escoltà tota concirosa; mes, de cop y volta, fent lo cor fort, declaró que se las pagaria ella sola las llecencies, encar que s'hagués de vendre tota la cunillada, y que fins aquell vespre, si á n'ell li estava bé, anirían á la rectoría porque las despatxessin.

A n'ell, ja ho crech que va estarnhi de bé; com que fins va plorar d'alegría. Y ella, aquell vespre mateix, cumplí la promesa, trempada com un all.

Lo senyor Rector no se'n sabia avenir d'aquella pensada, y condolgut, probá de treureli del cap; mes alashoras la Laya, tota agraviada, li va dir:

— Ell ja té la edat y jo també; y si mos volém casar, ningú no n'ha pas de fer res...—

Lo senyor Rector, llavors, hi rigué filosóficament y

li va dir que tot s'arreglaria; mes d'aquell en avall, cada día la tingué allá á veure *com anavan los papers*.

—

Desseguida va esserne un bum-bum y una riota en tot lo poble. Las donas los escridassavan, y la canalla, aixís que'ls veyá, picava de mans y's posava á cantar la cansó del poll y la pussa:

*Lo poll y la pussa
se volen casá,
volen fer gran festa
y no tenen pa*

Quan los nebots del Tit ho van saber se posaren folls, y li clavaren tal tunda que'ls vehins s'hi van haver de ficar; després, á trompadas y grapats, lo tiraren al mitj del carrer.

Tot ensagnantat y ple de bossogas, sense bastons y arrapantse á las parets, se'n aná fins á casa la seva promesa, y ab un sanglot que trencava'l cor li va dir:

— Laya... goytéu com m'han posat... M'han tret de casa... no sé hont recullirme... ¿me voléu replegar per aquesta nit?.. —

La Laya li doná entrada, y feta una avespa, se'n aná á contarho tot al senyor Rector, y'l senyor Rector, pera evitar escándols y tragedias, li va dir que l'endemà al matí's casaria. La majordona va sentirne fum, y moria de riure ho contá á las vehinas: al vespre semblava que n'havían fet una crida en tot lo poble, y la quixalla y forsá grandassassos, espessos com los cabells al cap, s'aplegaren al carreró deis nuvis, armats de perols dolents, esquellas dels bous, bots plens de vent, corns de pastor y xiulets d'aquells qu'esberlan lo tel de la orella. Los esquellots duraren fins cap á las nou. Ni'l Tit ni la Laya eran viudos, però eran lo Tit y la Laya y ab aixó ja n'hi havia prou pera moure brega.

— Demá, demá, quan sortirém! — gemegava'l pobre home tot concirós y arrupit á la vora del foch.

Peró á las quatre de matinada, quan va traure ab precaució'l cap á la porta, no va veure ánima vivent en tot lo carrer.

— Laya, Laya, no hi há ningú! — cridá alegrement á n'ella, que's posava la caputxa vora la pastera.

Y eixiren tots trempats; ell, per tot presumir, ab uns bastons nous que s'havia arranjat lo vespre avans; ella lluhint tota la pobresa de la caixa: un gipó de columbriana que li havia donat la dona del alcalde anys enera, las faldillas de percala de l'aranya, y sota la caputxa, un mocador de pita com un llenzol, de color de xacolata ab franja verda tota vora y enrampat com roba de casullas.

Ell estava alegre com un ginjol: lo vespre avans havia menjat un platás de cols y mitja truya d'ous, y encara se'n sentia'l ventrell calent de la festassa. Ella anava tota entonada, testa com un ciri y sense girar lo cap ni per un cayre de pesseta.

Se'n anavan solets cap á casarse porque no havían volgut convidar á ningú.

— Mos en han fets masses, los reconsagrats, ¿no trobéu? — havia dit lo Tit.

— Teníu molta rahó, Joseph — havia respost la Laya.

Peró'ls treballs van ser al arribar á la iglesia; no's podían casar per falta de testimonis.

— Vaja, jo faré per un, — digué'l campaner vegentlos tots moixos y apurats — anéu vos per un altre, Laya!...—

Y la Laya sortí al carrer mentres lo seu nuvi's confessava. Per ressort passava alashoras lo ceguet de Pla de Juli per la cantonada, empenyer ab lo bastó tra-

vesser al seu net, que ronsejava, fregantse'ls ulls tot ensonyat. La Laya l'aturà y li feu la proposta.

—Porto pressa, qu'aném lluny, avuy... —li contestà'l cec ab regany.

La Laya l'lenà un sospir.

—Si voleu venir, després vos donarém esmorzar... Un tall de cunill y un tall de butifarra dolsa...—

L'esquer decidí al cec, y se'n entraren á la iglesia.

Aixís que la núvia estigué confessada, la cerimonia s'enllestí en un girant d'ulls, y'ls casats y'ls testimonis ohiren la missa.

Aixís que'l senyor Rector se ficà á la sagristia, la comitiva s'encaminà cap á l'aygua beneyta, ella satisfeta y presumida com un gall, espolsantse las faldillas de l'aranya que se li havian matxucat, y ell ab la cara riallera y ls llabís com una deu viva. No se sabia treure del cap el cop qu'havia fet: ja tenia dona y casa per arreu... y'l *crich-crech* dels bastons sobre las llambordas del sol, li sonava com un repiqueig de festa.

Eixiren al carrer: encara no lustrejava y las estrelles reluhian com guspiretas á punt d'apagarse.

—Caracu, quin ayret que fa! —digué ella tota melindrosa, tapanantse la boca ab lo bech del mocador.

—Y que'n seu de fredolica, Laya... Veyéu, jo hi trobo ho!... —contestà ell tot tou y rihent.

Lo ceguet també barbossava alguna cosa, quan de sobte, esclatà una cridoria espantosa y xiulets furients y cops de perol y esquellotades: quedaren aixordats. Mes avans de tenir temps de dir paraula, de tots los indrets de la plasseta sortí una pluja de pedras com ous de gallina que petaren per las parets y la porta de la iglesia ab un terratrémol de mil diastres. Reculà la comitiva esferehida, però entremitj de la fressa y dels xisclets de dona y renechs d'home, s'ohí un gran alarít y quelcóm petà pesadament en terra. A la porta se toparen ab lo senyor Rector, que surtia cremat y cridant:

—¿Qu'es aixó, pócas vergonyas, perduts!...—

Peró en mitj d'aquella tempesta no s'hi sentia la seva veu, y tingué qu'amagarse á correuyta per no rebre.

—Tanquéu la porta! —digué als qu'entravan embestintse, etzarats y llensant ays y gemechs; y cridà al escolá y al campaner, qu'encara eran cap al altar major: —Benet, Miquel!... Portéu un ciri corrent!... Ave María Puríssima, quínatreta d'animalassos!... ¿No ha pas rebut ningú, al mancos?...—

—Jo sí! —Jo sí! —Jo no! —feren totes las veus á la vegada, y redoblaren los gemechs y'ls plors.

Quan arribá'l ciri, tot eran caras trasmutadas y ulls esparverats. Lo pobre cec, vert com un difunt, se tenia lo muscle dret arrapat ab la mà crispada.

—Ay, me'l han romput, me l'han romput!... —anava cridant.

—Veyám, ja ho mirarém... no vos espantéu... ¿Y vos, Laya?...—

—Jo, jo... —feu ella sanglotant. —Ay, no ho sé, pobre de mi!... Bé m'hi ha petat quelcóm sobre la cuixa... una cosa grossa, grossa... com una soca d'arbre...—

Peró'l rector se regirà de sobte.

—¿Ahónt es en Joseph? —preguntá alaromat.

Tothóm mirá entorn: lo nuvi no hi era.

—Ave María Puríssima! S'ha quedat á fora, pobre home! Cal anarlo á buscar desseguida!...—

—Encara'n tiran... —feu en Jaumet, tot electrísat, per las pedras que petavan en la porta.

—Encara que tirin llamps! —digué'l Rector; y agafant lo ciri de mans del escolá, se'n anà decidit á obrir la porta. Ab lo peu dalt de la llinda, cridà ab totes sas forsas:

—Murrís! Salvatjes! Espere me!...—

A pedrega y'ls crits pararen en sech, y s'ohí xiu-xiuheig y corredissa de gent que fugia á brida batuda. Acabaven de veure al senyor Rector ab lo ciri á la mà. Los vols de la plasseta quedaren deserts en un santysamén.

Quan ja no's sentí res, lo Rector, mitj enlluernat per la flameta que duya y guipant en la fosca, torná á cridar:

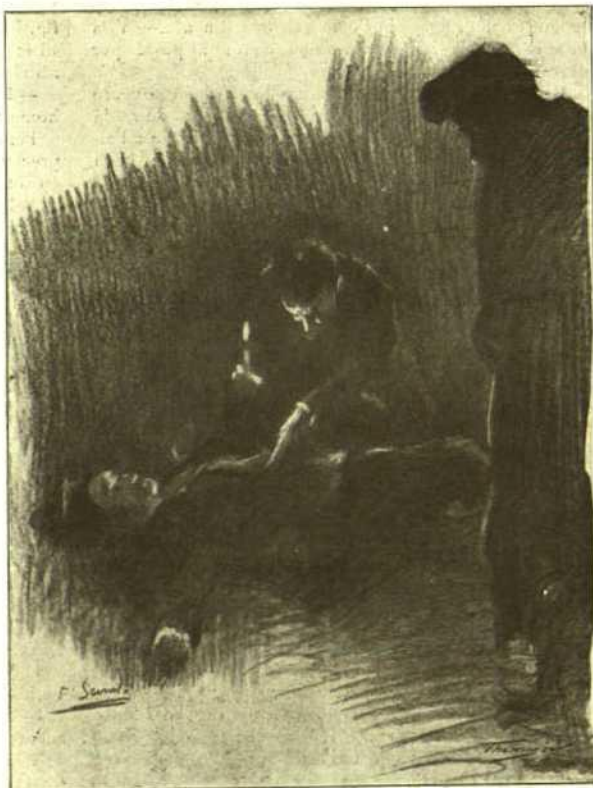
—Joseph!... No tinguéu por... ¿Hónt sou?...—

Ni un piu li va respondre. Tot recelós, avensá fins al mitj de la plasseta, hont li va semblar que negrejava quelcóm. Era'l pobre Tit, estés á terra, inmóvil, una cama assí y l'altra allá, tot lo cos ensarronat y'l caparrot vinós acotat sobre del muscle: tenia un bastó vora seu, l'altre Deu sab hónt parava.

—Venfu, que l'han estabornit! —cridá á la gent de la iglesia qu'encara no s'atrevia á sortir.

Tothóm comparegué fora'l ceguet, que, arrupit en un banch, no feya més que queixarse de la espatlla. S'acostaren també alguns vehins d'aquells entorns. Un aguantá'l ciri, y'l Rector, ajocat, comensá á visurar al esvahit. Tenia'l pobre Tit tota la cara plena de sanch: havia rebut una tremenda pedrada entre nas y boca.

—L'han fet malbé, ls pillastres! Aixó s'hauria de rentar ab vi... Porteu-me... es dir, no: val més que l'entrem en alguna casa; á casa teva, Mónica, qu'es aprop...—

Verge Maria! Que passin aquestas cosas en la meva parroquia!... — Y la veu del Rector tremolava de rabia.

La Laya, redossada vora una paret, no feya més que plorar desconsolada, ab lo bech del devantal als ulls.

Anaren per agafar en pes al ferit, y al móureli'l cap vegeren que rajava més sanch de cap á la closca.

—Aquí hi té un altre trench... A veure, feu llum y doneume un parrach: lo teu devantal — digué'l Rector estirant lo d'una mossota que guaytava.

Miraren d'aprop: del front fins al clatell tot era una vermellor en aquella banda de cap. Lo senyor Rector fregá la sanch y torná á mirar ab compte: un mor fret li gebrá la pell. Inquiet, agitat, espitregá'l pellingo de camisa, ben xop de sanch y babas, y posá sas mans sobre aquell pitís ferreny, tot ple de pelussera.

Tothóm, sosomegut pel pressentiment de que allí passava una cosa grave, fora d'ordre, s'estava quiet, com enhartat. No se sentían més que'ls gemechs de la Laya, arrimada á la paret d'un pati.

De sobte'l Rector s'adressá ab violencia, y fulminant

una mirada abrusadora sobre la garlanda de caras estúpides y encuriosidas que'l voltava, cridá:

—Brétols! .. L'han mort! Li han 'aixarpat lo pols! Se recordarán de mi!...—

La gent reculá un pas, muda de sorpresa...

—Veusaquí á lo que treuen cap las tabolas y'ls es carnis! Veusaquí la criansa que donéu als fills!... ¿Cóm ne respondréu, ara, d'aquesta mort devant de Deu?—

Ningú deya res: tothóm estava escorregut y ab lo cap cot. Y'l senyor Rector torná á dir ab imperi:

—Peró més tart ja'ns veurém las caras, trossos de bestia!.. Mentres tant, agenolleuos y resém un pare-nostre per l'animeta del difunt... —

Y, ajuntant las mans, aixecá'ls ulls enlayre y afegí ab accent fervorós, mentres tothóm queya de genolls levantse las barretinas:

—Senyor, Senyor! Rebéu en vostre sí al pecador que acaba de finir... Perque Vos ho h-u dit: dels benehits es lo Regne del Cel!—

VÍCTOR CATALÁ.

(Il·lustracions de F. Sardá.)

ELS AMETLLERS

FULLS DE DIETARI

23 janer:

Avuy per la primera y dolsa volta
m'ha sorprés la blancor dels ametllers
treient el cap per sobre dels recers
del hort blanch de las monj's caputxinás:
semblavan esferehíts
de sentirse tan florits
tots sols entre las boyrinás.

6 febrer:

Avuy semblavan valents
y semblava que cantavan
afrontant á tots els vents
y á las neus que'ls vents portavan.
Sota las neus inminents
cantavan de l'alegría

d'haver florit ignoscents
avans de l'hora y del día:
desde'l fons del jorns vinents,
plorant la Primavera'ls benchía.

15 febrer:

Avuy ha caygut neu demunt las flors
y demunt de las cosas primerencas...
Un matí de blancor que'l sol ha fos.
A mitjdia poncellas vermellencas
han tret el cap florit entre la neu
y han resplandit en mitj de la blancura:
els ametllers han dat gracias á Deu
agitant llur rosada vestidura.

(Il·lustració de J. Brull.)

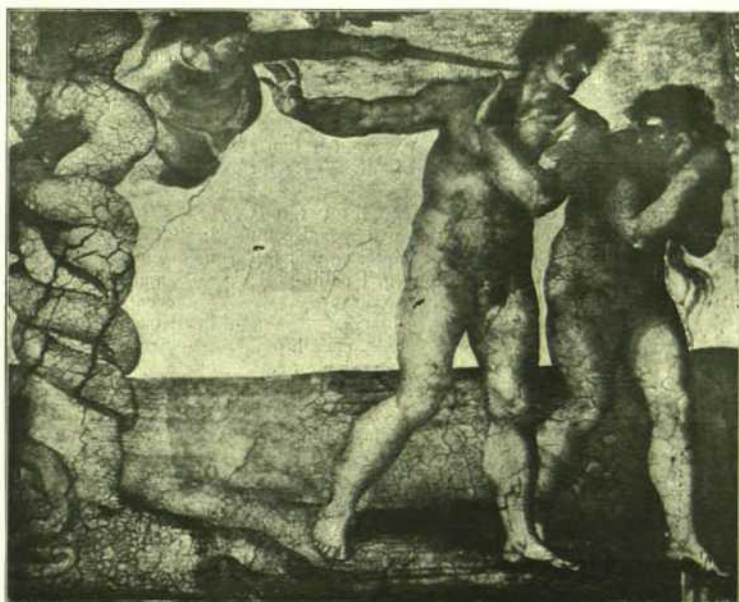
JOAN MARAGALL.

EL NU

El nu es la pedra de toch del artista, es l'escull ab que topan els que no son artistes complerts. En el nu malament poden dirse mentidas, y no hem de admetre en absolut, ni molt menys, el convencionalisme de quel'Art sigui com un ropatje púdich que tapi la miseria de certs assumptos. No n'hi há, no pot havernhi d'assumptos immorals, y la missió del art es molt altra que la d'ennobrir el vici, ó *paliarlo*.

El nu es, donchs, patrimoni dels forts, dels que dominan el seu art, dels conscients. Es molt fàcil fer ninots de aquells que vulgarment ne dihem modernistas, que's distingeixen per sa incoherencia bon xich *japonisada*; es molt fàcil fer notas de color d'aquellas que, per casualitat, *ensopegan* molts aficionats y principiants. Mes pera dibuixar un nu, ha de descomptarse la *casualitat*: se'n ha de saber, s'ha d'ésser fort.

Casi tots els grans pintors s'han dedicat al nu, tots l'han probat, y més que may en aquellas épocas en que, segons sembla, no teníam tanta

ADÁM Y EVA LLENSATS DEL PARADÍS. (D'un fresch de Miquel Angel.)

llibertat com ara, épocas en que'l Vaticá agabellava ó poch menys el món sencer. Y precisament fou llavors, en el Renaixement, quan el nu pogué assolir, dintre del Art, un culte fervorós y espléndit, á semblansa del qu'havia tingut en l'antiga Grecia.

Avuy que no sé quántas revolucions hem fet y qu'hem vessat tanta sanch per'adquirir aixó que'n dihem llibertat, avuy, en la nostra terra, es quan més trabas s'ofereixen al artista que's dedica al nu. Las portas dels establiments se li tancan; en las exposicions de las societats d'artistas no li volen exposar las obras; la burgesía, espantada, crida contra'l nu. Y preguntém nosaltres: ¿ahont el veuen aqueix nu? No será segurament á Ca'n Parés, ni al Círcul Artístich, ni al de Sant Lluç, sinó en els kioscos de la Rambla. No sé que n'hi hagi enloch més. Y donchs: ¿á qué ve aqueixa cridoria? ¿Tan púdichs som els catalans que'ns avergonyím de veure cóm som fets,

DANAE. (Copia del quadro del Tiziano.)

de contemplar las nostras formas? ¿Tanta serenitat ens falta, y tanta grandesa moral? ¿Fins á tal punt ha arribat la nostra hipocresia?

Las familias acomodadas de nostra morigera ciutat, que tan sovint viatjan per l'extranger, bé'l poden veure'l nu en museus, exposicions, jardins, botigas, y fins per las iglesias. Allá no s'esvalotan, puig també hi portan á sas fillas. Si hi tinguessin res que dir, ja no viatjarian. En cambi, posats aquí, en aquest medi estret y embrutidor, fins protestan de que se'n parli. O potser no es culpa sols del medi, sinó del esperit mesquí y rutinari d'aqueixa gent que guarda tota la estupidesa de qu'está farsida pera lluhir-la á casa nostra.

Que aquesta plaga, desgraciadament, no existeix sols entre la burgesia, puig també ha fet y fa estragos entre'ls artistas, es ben sapigut. Els uns han caygut per falta de carácter, els altres per pobresa d'esperit, y molts per miras mesquinas ó per por de no guanyarse la vida. Totas aquestas causas reunidas ens han portat al estat en que'ns trobém. Ja sé que Catalunya no ha sigut may un país privilegiat d'artistas: aquesta qualitat no la tenim y per'xó hem de parlar de futesas semblants, qu'en lloch del món son ja tingudas en compte, puig si en algún país han hagut de posar *veto* al nu, ha sigut pel seu gran abús, per la frivolitat ab que se'l tractava. Mes aquí que ni per remey se'n troba un, ¿está en carácter la protesta?

Si may desperto del ensopiment propi del medi en que'm trobo, y miro entorn, ni sé en quin temps soch ni en quin món visch. Als meus companys d'art tampoch els conech: no crech que siguin els mateixos. Cóm ens cambia'l temps! Quan recordo aquells entusiasmes, aquell deliri contemplat el *Judici final* de Miquel Angel, me sembla sentir encara las exclamacions dels companys: «Aquest sí qu'es un artista mascle! Quins escorsos més superbs! Quina gent tan ben musculada!...» — Tanta grandio-

sitat ens corprenia, però al ensemps ens feya somniar en fer grans obras.

Avuy... quína diferencial! Ja no'n parlem de tot alló; á alguns fins els hi he sentit dir qu'es pecat. Per altra part, la venda de quadros ens té molt preocupats, perque la veritat sigui dita, no se'n ven ni un y'l negoci va cada día pitjor. Ja no parlem tampoch d'aquellas donas de Rubens y del Ticiano, ab aquellas tonalitats dauradas y aquell modelat ple de morbidesa. ¿De qué serviria, si'l comers va tan malament? D'aquella *Maja* núa d'en Goya, qu'havíam contemplat tan llargas estonas buscant el secret de sa entonació grisa ab els reflexos d'aquella pell lluhenta y satinada com s'hi rellisqués la llum, com si á sota hi circulés la sanch, d'aquella pintura plena de vida ja ni'n podém parlar. ¿Ensopimnos, donchs, altre cop? ¿Torném á dormir? ¿Reneguém d'aquell art enter y vibrant? ¿Malehm la vida?

Els artistas intérpretes y adoradors de la Naturalesa tot ho poden pintar, tot ho poden esculpir: donas clohentse la lliga-cama, altrás en robas menors y ab contorsions d'un lúbrich trist, escenas pornográficas pera vendre d'amagat..., però'l nu, aquest art pur y diví, aixó ni pensarhi. ¿Qué diria la societat de Barcelona, tan culta, tan casta? ¿Qué diria aqueixa societat amiga del art esquitit y estrafet, que no troba immorals ni contempla ab rubor els aparadors plens de ridículas é incitants cotillas, hipócritament deformadoras del cos humá, y s'avergonyeix devant de la Veritat hermosa?

Mes nosaltres que no som hipócritas, que sabem que'ls pobles poruchs y sens ideals están destinats á desapareixe, nosaltres qu'admirém el nu com la expressió més hermosa, més pura y més digna de la Naturalesa, y no sols per ella en sí, sinó perque ha dat lloch á obras artísticas de mérit imponderable, creyém que no hi perdrá res la *moral nostra*, si avuy reproduhm en aquestas planas uns quants nuus d'artistas immortals. Y si hi pert, pitjor pera ella.

JOAN BRULL.

LA MAJA. (Quadro de Goya, fot. de Laurent.)

LAS GERMANAS BOJAS

Las dugas germanas passan pel jardí
blancas y flayrosas com el jessamaní;
copsan de la pluja la suau besada
y esguardan las fullas de l'alta brancada.

La brancada plora cuberta d'aucellas
com si's vegés núa de sas maravellas.

Las dugas germanas en quietut s'aturan
devant d'un vell arbre qu'es el que més plora:
crestallinas llágrimas per sa escorsa suran
que á gotas á gotas son fullám desflora.

—Arbre, lo vell arbre—demanan abdugas:—
¿Quína pena hi passa pel boscám feixuch

que totas las fullas s'abaixan porugas
com si pressentissin un vent malestruch?

Arbre, lo vell arbre: la boscuria austera
tant y tant plorava, que'ns ha fet plorar;
ni'ls aucells cantavan en sa cabellera,
ni las flors s'obrían sota'l seu cantar.

Arbre, lo vell arbre: ¿quína tristor nova
demunt tas grans brancas s'estendrà de nou,
qu'en flor se decanta ta brotada jova
y en dolor tan fonda ta florida's mou?—

L'arbre, lo vell arbre no'ls torna resposta,
y espolsant sa vesta las rega ab son plor;
y ellas, indecisas, se'n van á la posta
cubertas y bellas de pluvial tristor
com dugas poncellas marcidas en flor.

XAVIER VIURA.

Fidel Giró, impressor.—Valencia, 311, Barcelona.

JOVENTUT

SETMANARI CATALANISTA

Els treballs se publican baix la exclussiva responsabilitat de sos autors. — No s'admeten els que no sían inédits. — No's tornan els originals — Se donará compte de las obras rebudas en aquesta redacció, y de las qu'ho mereixin se'n farà crítica.

PREUS DE SUSCRIPCIO

CATALUNYA: Un any..	8	Pessetas.
» Mitj any..	4'50	»
» Trimestre..	2'25	»
ALTRAS REGIONS D'ESPANYA: Un any..	9	»
EXTRANGER: Un any..	10	Franchs.
Número corrent..	20	Céntims.
» atrassat, ab folletins..	40	»
» » sense folletins..	25	»

Als suscriptors per tot l'any se'ls hi regala una reproducció de la estatua d'en Rafel de Casanova.

BIBLIOTECA DE JOVENTUT

Ayres del Montseny, per Mossén Jacinto Verdaguer.
Edició ilustrada pels més reputats artistes de nostra terra. 3 ptas.

Quan ens despertarem d'entre'ls morts..., per Enrich Ibsen. Traducció catalana 2 »

Ton y Guida (Hänsel und Gretel), llibre de Adelaida Vette, música de E. Humperdinck, traducció de J. Maragall y A. Ribera. 1 »

Por!..., quadro dramátich de Modest Urgell, ilustrat pel mateix. 0'50 »

Senyors de paper!, drama en tres actes per Pompeyus Gener. 2'50 »

EN PUBLICACIÓ.. **L'Emigrant**, drama de món, per Adrià Gual.

L'inspector Axel Borg, per August Strindberg.

EN PREPARACIÓ.. **Croquis ciutadans**, volum de poesías d'Apeles Mestres.

Titellas febles, per F. Pujulá y Vallés.